ТОШКЕНТ ОҚШОМИ

Ижтимоий-сиёсий шаҳар рўзномаси

Рўзнома 1966 йил 1 июлдан чиқа бошлаган

№ 70 (8. 812) ◆ 1992 йил 8 апрель, чоршанба ◆ Нархи 1 сўм

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

АҲОЛИГА МАИШИЙ ХИЗМАТ КЎРСАТУВЧИ КОРХОНАЛАР ВА ТАШКИЛОТЛАРНИНГ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКА УЮШМАСИ (ЎЗМАИШИЙХИЗМАТУЮШМА)НИ ТАШКИЛ ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

Республика аҳолисига маиший хизматни яхшилаш, хизмат кўрсатиш соҳасида бозор муносабатларини шакллантириш, тармоқни бошқаришнинг эпчил ташкилий тузилмасини вужудга келтириш, маиший хизмат корхоналари ва ташкилотларининг хўжалик соҳасидаги мустақиллигини кенгайтириш, шунингдек, маиший хизмат кўрсатиш борасидаги тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш мақсадида:

1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш республика давлат-кооператив марказини тугатиб, Маиший хизмат корхоналари ва ташкилотлари Ўзбекистон Республика уюшмаси (Ўзмаишийхизматуюшма)ни ташкил этиш тўғрисида маиший хизмат корхоналари ва ташкилотларининг таклифи қабул қилинсин.

Белгилаб қўйилсинки, Ўзмаишийхизматуюшма юридик шахс ҳуқуқларига эга бўлган, аҳолига маиший хизмат кўрсатувчи ҳамда ўз фаолиятини Низомга, тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи бошқариш қоидаларига мувофиқ амалга оширувчи барча мулкчилик шаклларидаги хўжалик ишларини юритувчи субъектларни ва якка тадбиркорларни пайчилик асосларида ихтиёрий бирлаштирадиган хўжалик уюшмасидир.

2. «Ўзрембыттехника» концерни билан «Узстройреммебельбыт» уюшмаси таркибига кирган фирмалар ва трестларни меҳнат жамоаларининг манфаатларини эътиборга олиб, белгиланган тартибда акционерлик жамиятлари ҳамда жамоа корхоналарига айлантириш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблансин.

3. Қорақалпоғистон Республикасининг Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимлари амалдаги қонунларга мувофиқ:

Қорақалпоғистон Республикасининг Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш вазирлигини, вилоятлар ва Тошкент шаҳар маиший хизмат кўрсатиш бошқармаларини, бирлашмалар, уюшмалар ва концернларни ҳудудий уюшмаларга айлантирсинлар;

Ўзбекистон Республикаси давлат мулкини бошқариш ва хусусийлаштириш комитети билан биргаликда аҳолига маиший хизмат кўрсатиш район (шаҳар) ишлаб чиқариш бирлашмаларини давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш тўғрисидаги масалани кўриб чиқсинлар.

4. Аҳолига маиший хизмат кўрсатувчи корхоналар ва ташкилотлар Ўзбекистон Республика уюшмасининг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат қилиб белгилансин:

маиший хизмат бозоридаги аҳволни ва аҳолининг эҳтиёжини ўрганиш асосида республикада маиший хизматни ривожлантириш концепцияларини, келгусидаги ва қисқа муддатли тараққиёт истиқболи режаларини ишлаб чиқиш;

мулкчилик шаклидан қатъий назар, маиший хизмат бирлашмалари, корхоналари ва ташкилотларининг, шунингдек, уюшмага кирувчи якка тадбиркорларнинг фаолиятини аҳолининг маиший хизматларга бўлган талаб-эҳтиёжларини тўла-тўкис таъминлаш манфаатлари йўлида мувофиқлаштириш;

маиший хизмат соҳасида ягона илмий-техникавий сиёсатни ўтказиш, янги техника ҳамда илғор технологияни ишлаб чиқиш ва жорий этиш, технология ва ностандарт ускуналарни тайёрлаш, тармоқ корхоналарини моддий-техника заҳиралари билан таъминлашда кўмаклашиш, кадрлар тайёрлаш ва қайта тайёрлаш ишларини амалга ошириш;

маиший хизмат соҳасида бозор муносабатларини татбиқ этиш, меҳнат жамоаларининг манфаатларини эътиборга олиб, тармоқда давлат корхоналари ва ташкилотларини ижара, акционерлик, жамоа ҳамда бошқа мулкчилик турларига айлантириш борасидаги ишларни ўтказишга кўмаклашиш; тадбиркорликни ривожлантиришга ҳар томонлама мадад бериш, қўшма корхоналарни барпо этиш;

маиший хизмат корхоналари ва ташкилотлари ҳуқуқларининг ҳимоя қилинишини таъминлаш ҳамда давлат бошқарувининг республика ва маҳаллий органлари билан муносабатларда уларнинг манфаатларини ифода этиш.

5. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси икки ҳафта муддат ичида Ўзмаишийхизматуюшма фаолиятига оид масалалар юзасидан қарор қабул қилсин.

6. «Ўзбекистон ССР Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш вазирлигини Ўзбекистон ССР Вазирлар Кенгаши ҳузуридаги Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш республика давлат-кооператив марказига айлантириш тўғрисида» 1990 йил 25 сентябрда чиқарилган Фармон ўз кучини йўқотган деб топилсин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1992 йил 7 апрель.

Тошкент полиграфия комбинати қошидаги «Муҳр» номли хўжалик ҳисобидаги кичик корхонада аёллар ҳам, эркаклар ҳам самарали меҳнат қилишади. Гоҳо кўпгина ишлар қўлда бажарилади. Бунинг учун эса ҳарф терувчилардан катта маҳорат ва ўткир зеҳнлилик талаб қилинади. Қўл набори бўлимида Қундуз Ҳакимовага етадигани йўқ. Унинг ҳамкасби Ёқутхон Икромова эса доимо у билан мусобақалашиб туради. Кези келганда бир-бирларига кўмаклашиб ҳам юборадилар.

СУРАТДА: Қундуз Ҳакимова ва Ёқутхон Икромова; офсет цехида иш қизғин.

Рустам Шарипов суратлари.

** Ижтимоий ҳимоя—амалда*

АНЧА ОЛДИН ТЎЛАНДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг «Пенсиялар, стипендиялар ҳамда бюджет ҳисобидаги муассасалар ходимларининг иш ҳақи миқдорларини ошириш тўғрисида»ги Фармони эълон қилингач, жойларда ҳисоб-китоб ишлари, қўшимча тўловлар бериш жонланиб кетди. Биз иш ҳақлари ва товонларга киритилган ўзгартишларни билиш мақсадида халқ таълими масканлари ҳамда олий ўқув юртлари билан боғландик.

⊙ Абдулаҳад ЙЎЛЧИЕВ, Акмал Икромов район халқ таълими бўлимининг мудири:

— Президентимиз Фармонида кўзда тутилган вазифаларни амалга оширишга биринчи кунданоқ жиддий киришдик. Ўттиз нафарга яқин ҳисобчиларимиз дам олиш кунлари ҳам ишлаб, олинадиган маошларни аниқ ҳисоблаб чиқдилар. Шу тариқа 1 апрелгача 6840 нафар ўқитувчи оширилган маош ҳисобидан 3 миллион сўмдан ортиқ қўшимча иш ҳақи олишди. Ҳатто тарбиячиларимизга ҳам тўловларни маош бериладиган кундан анча олдин тўладик. Ҳисоб-китоб қилиб кўрсак, йил давомида районимиздаги халқ таълими соҳасида меҳнат қилаётган ходимларга илгари берилаётган маблағга қўшимча 70 миллион сўм керак экан. Ҳукуматимиз ҳозирги қийин шароитларга қарамай мураббияларимизни моддий жиҳатдан таъминлашга катта эътибор бераётган экан, бу келажак авлод тарбиясига албатта ўз таъсирини кўрсатади, деб ўйлайман.

⊙ Надежда ЗУБАИРОВА, Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармасининг бош иқтисодчиси:

— Ҳозир оилалар моддий жиҳатдан ёрдамга муҳтож бир пайтда халқ таълими, соғлиқни сақлаш, маданият, ижтимоий таъминот ва бошқа соҳаларда меҳнат қилаётган кишиларнинг ойлик маошининг оширилгани айни муддаодир. Айни пайтда шаҳар халқ таълими тизимидаги болалар боғчаларида 21.700 нафар ходим меҳнат қиляпти. Шуниси эътиборга лойиқки, барчаниг, боғча мудиридан тортиб оддий фаррошгача маоши 1,7 баробар оширилди. Президентимизнинг бундан аввалги Фармонида тарбиячилар, методист-тарбиячилар, жисмоний тарбия инспекторлари, мусиқа раҳбарлари, руҳшунослар, ўқитувчи-логопедлар, дефектологлар ўзлари яшаётган уйларининг коммунал хизмати учун 50 фоиз чегирилган ҳақ тўлаётган эдилар. Шунингдек, пенсияга чиққанига 10 йилдан ошган мураббияларга уйларини хусусийлаштириб олиш ҳуқуқи берилганди. Эндиликда тўланадиган маошнинг миқдори иш стажи ва қандай тоифада меҳнат қилаётганига қараб оширилди.

⊙ Қосим ҚОСИМОВ, Тошкент Давлат дорилфунуни ётоқхоналар дирекциясининг директори:

— Бозор муносабатларига ўтганлигимиз туфайли ижтимоий ҳимояга муҳтож бўлган табақалар орасида айниқса талабаларга катта эътибор берилаётганининг гувоҳи бўлаяпмиз. Бу яхши албатта. Бугунги кунда Талабалар шаҳарчасидаги 15 та ётоқхонада дорилфунунда таълим олаётган йигит-қизлар ўқишдан бўш вақтларида кўнгилли ҳордиқ чиқариб, бемалол яшашлари учун барча шароитлар яратилган. Президентимизнинг Фармони билан танишиб чиққач, орадан кўп вақт ўтмай ўзгаришлар ҳақида қизиқиб, бухгалтерияга мурожаат этдим. Менга стипендия олаётган 7082 талабага 517.846 сўм қўшимча тўлов берилганини айтишди. Илгари 265 сўм стипендия тўланаётган бўлса, энди унинг миқдори бир ярим баравар оширилди. Фақат аъло баҳоларга ўқиётганлар, Афғонистонда бўлиб келганлар, хасталарга эса қўшимча имтиёзлар ҳам берилди. Булардан ташқари, ҳар бир талабага тушлик учун кунига 4 сўмлик талон ва 5 сўмдан пул тўланяпти. Муҳтожларни кийим-бош билан таъминлаш ҳам кўзланмоқда. Кўриниб турибдики, ўқиб ўз билимини оширишни ихтиёр этган йигит-қизларимизга шундай қулайликлар яратилган экан, улар давримизнинг етук кишилари бўлиб камол топиш учун бор куч-ғайратларини аямасликлари зарур.

Шавкат САЪДИЕВ ёзиб олди.

** Меҳнат жамоаларида*

Қулай шароитлар муҳайё

БУ автокорхонада турли миллат вакиллари меҳнат қилаётганлиги диққатимни ўзига тортди. Шу сабабли унинг фаолияти билан яқиндан танишишга қизиқдим.

Автокорхона 1960 йилда ташкил топган. У дастлаб шаҳримизнинг Сариқўл кўчаси, сўнгра «Олой» бозори яқинида жойлашган эди. Йиллар ўтган сари корхона кенгайиб унинг ҳайдовчилари сони ҳам ортиб борди. Шундан кейин у Қўйлиқ мавзесига кўчирилди. Янги жой ишлаш учун қулай шароитларга эга эди. Энди меҳнат аҳли иш жойининг торлигидан нолимай, кунлик ўзига бириктилган юмушларни дилдан бажаришга киришди.

Автокорхонанинг асосий хизмат вазифаси Тошкент шаҳри ва Тошкент вилояти меҳнаткашларини рўзнома, ойнома ва хат-хабарлар билан ўз вақтида таъминлашдан иборат. Шунингдек, почта орқали жўнатиладиган пуллар, нафақахўрлар ва инкассаторларга хизмат кўрсатиш ҳам унинг вазифасига киради. Бир сўз билан айтганда, корхона ҳайдовчилари аҳолига алоқани яхши йўлга қўйиш ва маданият тарқатишда самарали фаолият кўрсатади. Албатта, бу юмушлар муҳим ва масъулиятли бўлиб, ҳар бир ҳайдовчидан ишни ўз вақтида бажаришни талаб этади. Шунинг учун ҳам бу ерда эрта тонгдан бошланган меҳнат жараёни ярим кечагача давом этади.

Автокорхонанинг ўз илғорлари бор. Улардан Раҳматқул Тожихўжаев, Анвар Қосимов, Муҳиддин Мухсимов, Тошканбой Мамаюсупов, Қосим Ёқубов, Зокир Исломовларни тилга олиб ўтиш мумкин. Ҳайдовчилар айниқса кекса шофёр Убайдуллахўжа Абдуллахўжаевнинг номини ҳурмат билан тилга олишади. Чунки у корхонага келган ёш ҳайдовчиларга сидқидилдан ўз касбини ўзлаштириб олишга ёрдам кўрсатади. Корхонадаги жуда кўп ёш ҳайдовчилар Убайдуллахўжа акани устоз деб билишади. Унинг бу ерда ишлаётганига кўп йиллар бўлди. Шу вақт мобайнида бу ҳайдовчи ўзининг ишчанлиги ва ташаббускорлиги билан жамоа эътиборини қозонди. У ўзи бошқараётган «ГАЗ—52» маркали 66—80 ТНН машинасини етти йилдан бери моҳирлик билан ҳайдаб, шу давр мобайнида 200 минг километр йўлни таъмирсиз босиб ўтди.

Бу инсон ҳақида гап кетганда, корхонадагилар унинг ўта ташаббускорлиги билан ҳам фахрланадилар. Шу ўринда Убайдуллахўжа аканинг фаолиятидан бир мисол келтиришни лозим топдик. У бир куни дўстларига корхона атрофини ободонлаштириш ҳақидаги фикрини айтади. Бу гап ҳайдовчиларга маъқул тушади. Шундан кейин Убайдуллахўжа ака жамоа вакили сифатида корхона директори ҳузурига кириб кўпчилик таклифини баён этади. Марат Рустамов жамоанинг бу фикридан хурсанд бўлиб тезда ободонлаштириш ишларини юритиб юборди. Шундан кейин автокорхона теварак-атрофи турли мевали дарахтларга бурканди. Олдиндан экилган яккам-дуккам манзарали дарахтлар кўчириб ташланиб, улар ўрнига шафтоли, ўрик, ёнғоқ, олма, шотут сингари ҳосилдор ниҳоллар экилди. Ҳозир автокорхона ҳисобида 500 тупга яқин ҳосилдор кўчатлар авайлаб парвариш қилинмоқда.

Биз юқорида автокорхона аҳли кўп миллатли ва уларнинг аҳил-иноқлиги ҳақида сўз юритгандик. Бунга қуйидаги мисолни келтириш жоиздир.

Автокорхонага яқинда ишга келган ёш ҳайдовчи Николай Золотарев тўсатдан бошланган қаттиқ оғриқ туфайли касалхонага тушиб қолади. Буни эшитган ҳамкасблари унинг ҳолидан тез-тез хабар олиб туришади. Бемор оғир ётган кунларда автокорхонанинг Мансур Акромов, Сергей Африсян, Морис Юнусов, Саидкарим Ғаниев сингари ҳайдовчилари ўз ҳамкасблари ёнида навбатчилик қилишади.

Николай Золотарев меҳрибон дўстлари ҳиммати ва ёрдами туфайли тезда оёққа туриб яна ҳамкасблари ҳузурига қайтади. Бундай ибратли мисолларни автокорхона фаолиятидан жуда кўплаб келтириш мумкин.

— Қулай шароитлар яратилган жойда иш унуми ҳам яхши бўлади, — дейди бизга автокорхона директори, техника фанлари номзоди Марат Рустамов. — Шунинг учун ҳам асосий эътиборни ишчиларга намунали шароитлар яратиб беришга қаратяпмиз. Бу борада анчагина ишларни амалга оширдик. Масалан, ҳозир бизда дам олиш хоналари, кийиниб-ечинадиган хоналар, маиший хизмат хоналари мавжуд. Бундан ташқари ҳайдовчиларнинг иш ҳақини оширишга ҳам катта аҳамият беряпмиз. Ҳозир ҳайдовчилар 1000 сўмдан 1300 сўмгача, ҳатто ундан ошириб иш ҳақи олишмоқда. Бунинг устига ҳар ойда уларга 100 сўмдан овқат пули беряпмиз.

Жамоадаги яна бир диққатга молик нарса бу ерда ўзбек тилининг қунт билан ўрганилаётганидир. Корхонада очилган курсда ўзбек тилига қизиқувчи ҳайдовчилар билим олишади. Барча ҳужжатлар, ёзишмалар соф ўзбек тилида олиб борилади.

Корхона меҳнат аҳли Наврўз арафасида ўтказилган шанбаликда ҳам фаол иштирок этди. Шу куни ҳайдовчилар 300 тупга яқин мевали кўчатлар ўтказишди. Ўзларига қарашли ҳудудни тозалаб, ободонлаштиришди. Автокорхона ҳайдовчилари томонидан ўша куни ишлаб топилган барча маблағлар Наврўз жамғармасига ўтказилди.

Биз ушбу лавҳада шаҳримиздаги 143-автокорхона фаолиятидан баъзи бир мисолларни келтирдик, холос. Аслида эса унинг хизмат доираси ҳақида бундан ҳам батафсилроқ ёритиш мумкин.

Назиржон ҲОЖИМАТОВ.

«СИЗ УЧУН» МАВЗУИДА

АКМАЛ Икромов районида ёшлар ҳаётини муҳофаза қилиш, улар муаммоларига эътибор билан ёндошиш яхши йўлга қўйилган. Жумладан, кейинги пайтларда район ёшлар Иттифоқи комитети томонидан яна бир хайрли ишга қўл урилди. Комитет ходимлари райондаги 2-автокомбинат, заргарлик заводи, сут-қатиқ ишлаб чиқариш корхонаси, «Чевар» тикувчилик ишлаб чиқариш акционерлик бирлашмаси, «Тошинтерм» Ўзбекистон — Хитой қўшма корхонаси, «Тез ёрдам» касалхонаси, 12-ҳунар-техника билим юрти каби ўндан ортиқ корхона ва ташкилотларда бўлиб, ёшлар билан дилдан суҳбат қуришди, уларнинг маошлари, иш шароитлари қандай, ижтимоий муҳофаза қай йўсинда йўлга қўйилиши, ёшларнинг маънавий камолотга эришишлари учун яратилган шарт-шароитлар билан танишишди, меҳнат жараёнини кузатишди. Умуман, район корхоналаридаги ёшлар ҳаёти билан муфассал танишиб, ушбу жараённи тасвирга туширишди.

Райондаги 104 корхонада ёшлар ташкилоти мавжуд бўлиб, уларнинг деярли барчасида тўлақонли иш олиб борилаётганлиги, корхона ҳаётини ушбу ташкилотсиз тўла тасаввур этиб бўлмаслиги аён бўлди.

Куни кеча «Средазгазавтоматика» заводининг шинамгина қаҳвахонасида ўтказилган «Ёшлик оқшомида» деб номланган кеча ҳам юқоридаги ғамхўрликнинг мантиқий давоми бўлди, десак янглишмаймиз. Кечага ёшлар кўплаб меҳнат қиладиган корхоналардан ишчи-хизматчилар ташриф буюришди. «Сиз учун» мавзуида ўтказилган кечада қизиқарли савол-жавоблар, ўйин-кулгилар бўлди. Корхона гуруҳлари беллашувида энг яхши маъноли жавоб берганлар — рус тили ва адабиёти олий билимгоҳи талабалари, «Тошинтерм» Ўзбекистон — Хитой қўшма корхонаси, «Чевар» тикувчилик ишлаб чиқариш акционерлик бирлашмаси ҳамда заргарлик заводининг ёшлари ғолиб деб топилди. Ва уларга «Прогресс» корхонаси томонидан тайёрланган қандиллар, чойнак-пиёлаларни эсдалик сифатида Акмал Икромов район ёшлар Иттифоқи комитетининг биринчи котиби Ш. И. Эргашев топширди. Район маданият уйида ташкил этилган «Кўнгил» ашула ва рақс дастаси аъзолари ижросидаги дилрабо рақслару, муҳаббат ва садоқатни тараннум этувчи қўшиқлар кечага ўзгача файз-таровват бахш этди.

Дилшод ИСРОИЛОВ.

Бугунги кун нафаси

ЖУМҲУРИЯТИМИЗДА

⊙ Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони билан Бухоро вилояти транспорт ходимларидан бир гуруҳига Ўзбекистон Республикасининг фахрий унвонлари ва фахрий ёрлиқлари берилди.

⊙ РАТА-ТАССнинг хабар қилишича, Қорақалпоғистонда ноёб моддаларга бой бўлган суюқ руда кони топилган. У Орол денгизи Мўйноқ ярим ороли йўналишида юз километр узунликка чўзилган. Мутахассисларнинг фикрича, бу ерда суюқ рудани чиқитсиз технология асосида қайта ишлайдиган корхона қуриш мумкин.

⊙ Сурхондарё вилоятининг Хўжакон яқинидаги тоғ булоқлари манбаларидан бошланувчи 105 километр масофадаги сув йўли ишга туширилди. Соатига 1600 куб метр сув оқадиган ушбу иншоот орқали эндиликда Бойсун, Денов, Олтинсой, Қумқўрғон, Ленин йўли, Ангор, Шеробод ва Жарқўрғон аҳолиси мусаффо тоғ суви билан таъминланади.

⊙ Урганч сут-ёғ заводида пишлоқ ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Янги ўрнатилган қурилмалар тўла қувват билан ишлай бошлагач, корхонада кунига 1 тонна пишлоқ ишлаб чиқариш имконияти туғилади.

ҲАМДЎСТЛИКДА

⊙ Россия халқ депутатларининг VI съезди давом этмоқда. Кеча съездда иқтисодий ислоҳотларнинг бориши тўғрисида маъруза қилган Россия ҳукуматининг раиси Борис Ельцин ҳукумат аёвсиз танқидларга қарамасдан ўз иқтисодий сиёсатини бундан буён ҳам изчил давом эттиришини айтди.

⊙ Украина Президенти Леонид Кравчук республика ҳудудида жойлашган барча қўшинлар ва флот Украина мудофаа вазирлигига бўйсундирилиши тўғрисида фармон чиқарди. Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги Бирлашган Қуролли Кучлари Бош қўмондони Евгений Шапошниковнинг айтишича, ҳозир Украина ҳудудида бўлган Қора денгиз флотини Россия ўз тасарруфига олиши тўғрисида Россия Президентининг фармони ҳам тайёрланяпти.

⊙ Кишиневда бўлиб ўтган Россия, Украина, Молдова ва Руминия ташқи ишлар вазирларининг учрашувида Днестрбўйи ҳудудида 7 апрель соат 15 да ўт очиш тўхтатилишига келишилди. Шунга қарамасдан бу ердаги Бендери шаҳри атрофида отишмалар давом этяпти.

⊙ Россия ташқи ишлар вазири Андрей Козиревнинг Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги мамлакатларига сафари давом этяпти. Кеча у Туркманистон раҳбарияти билан музокаралар олиб борди. Бугун у Тожикистон пойтахти Душанбега келиши керак.

ХОРИЖДА

⊙ Бугун Беларусь Республикаси Олий Кенгашининг Раиси Станислав Шушкевичнинг Францияга расмий сафари бошланди. У Франция Президенти Франсуа Миттеран ва мамлакатнинг бошқа раҳбарлари билан учрашади. Беларусь раҳбари бу ерда «Париж хартияси»га имзо чекиш ҳам ниятида.

⊙ Албания халқ мажлиси мамлакат Президенти Рамиз Алиянинг эгаллаб турган лавозимидан истеъфога чиқиш тўғрисидаги илтимосини қондирди.

⊙ Ироқ Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Хавфсизлик Кенгашига Эронга нисбатан шошилинч чоралар кўриш илтимоси билан мурожаат қилди. Бу мурожаат 5 апрель куни Эрон авиацияси Бағдоддан 65 километр узоқликда жойлашган Эл-Халис шаҳрини бомбардимон қилганлиги муносабати билан қилинди.

⊙ Европа ҳамжамияти Югославиянинг собиқ яна иккита республикаси — Босния ва Герцеговинанинг давлат мустақиллигини тан олди. Айни пайтда Сербияга нисбатан ўтган йил охирида қўлланилган иқтисодий жазо чоралари бекор қилинди.

⊙ Швеция бош вазири Карл Бильдт Австрия радиосига берган интервьюсида бундан буён унинг давлати бетарафлик сиёсатини ўтказмаслигини айтди. Унинг фикрича, мамлакатнинг бетарафлик мақоми Европа икки блокка бўлинган давр билан изоҳланар эди. Ҳозир хавфсизлик соҳасида мутлақо янги вазият юзага келганлиги сабабли Швеция бундан буён ўз сиёсатига бетарафлик сиёсати деб қарамайди.

⊙ Хитойда жанубдаги дарёларни шимолга буриб юбориш лойиҳаси устида жиддий иш бошлаб юборилди. Унга кўра буюк Хитой дарёларидан бири — Янцзи сувини Хуанхэ дарёсига олиб келиб, қўшиш мўлжалланяпти. Гап шундаки, Хуанхэ дарёси соҳилларида жойлашган ўта зич аҳолига XX аср охирига келиб ҳар йили 70 миллиард куб метр сув керак бўлади.

⊙ Дания банки Калининград шаҳри марказини меъморий жиҳатдан таъмирлаш лойиҳасини амалга ошириш учун 140 миллион доллар қарз берадиган бўлди. Бу мамлакат қурилиш фирмалари икки йил мобайнида шаҳар марказини Европа маданиятининг ноёб кўргазмасига айлантириш мажбуриятини олдилар.

МУШОҲАДАЛИ САБОҚЛАР

РЕСПУБЛИКА ўқитувчилар малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш марказий илмгоҳида 35 нафардан зиёд олий ҳамда биринчи тоифали она тили ва адабиёт муаллимлари ўз малакаларини оширишмоқда. Назарий билимлар амалиёт билан узвий боғлаб олиб бориляпти.

Айниқса, Октябрь районидаги 41-мактабнинг 10-синфида катта ўқитувчи Овода Зокирова ўтган мушоҳадали дарслар кўпчиликда катта таассурот қолдирди. Тингловчилар шунингдек адабиёт музейи, Ойбек, Ғ. Ғулом ва Абдулла Қаҳҳорнинг уй-музейларида бўлиб, кўпгина янгиликлар билан танишдилар. Республика ўқитувчилар уйида адабиёт режаси муҳокама қилинаётганда ўз фикр-мулоҳазаларини билдиришди.

Сурхондарёлик Жўра Сафаров, қашқадарёлик Эркин Холмуродов, навоийлик Олимжон Турдиев, хоразмлик Бахтиёр Жумабоев, қорақалпоғистонлик Рустам Худайберганов, асакалик Исмоил Эргашевлар адабиёт фани ўқитишдаги айрим муаммолар ва дастурларнинг изчил бўлиши юзасидан қимматли фикр-мулоҳаза билдириб, фаоллик кўрсатмоқдалар.

Сачоқ ЭГАМОВ.

«Компрессор» заводи ишчиларининг таърифи барчага аён. Ишдаги чаққонлик ва ишга бўлган муносабат эса барчага ўрнак. Шу туфайли ҳам корхонада муқим ишлаб келаётганлар сафи талайгина. Улар орасида ёшлар ҳам йўқ эмас. Б. Толиповнинг бу ерда ишлаётганига 5 йил бўлди. Ҳозирги кунда у вагонларга юк ортишда қўлланиладиган кўтарма кранинг машинисти бўлиб ишламоқда.

СУРАТДА: Б. Толипов.

Андрей Пищенко сурати.

** Замонавий раҳбар*

УЙИДЕК АЗИЗ ВА ҚАДРДОН

«ШАРҚ ГУЛИ» бадиий буюмлар ишлаб чиқариш бирлашмаси бош директори Раъно Отажонова мақсадимизни эшитиб шундай деди:

— Олдин бир корхонани айланиб, ишчиларимиз билан яқиндан танишиб чиқсангиз. Ахир биринчи навбатда «кетмон»ни улар чопишади. Шундай экан, аввало улар меҳнатини кўрсангиз дейман. Хоҳласангиз ўзим ҳамроҳлик қиламан. Йўл-йўлакай суҳбатлашиб ҳам олаверамиз.

Танишишни кўргазмалар хонасидан бошладик. Корхонанинг ўтмиши ва бугунги куни тўла мужассам топган бу хона деворига осиб қўйилган палак, чойшаб, зардевор, кирпеч, гулкўрпа ва ҳар хил совға буюмларидан кўзингиз қамашади. Беихтиёр бу маҳсулотларни нуқсонсиз тикиб-тўқиган каштачиларнинг маҳоратига тасаннолар айтгингиз келади.

Раъно Отажонова уларнинг ҳар бири ҳақида меҳр ва ифтихор билан тушунтириш беради, тарихини мароқ билан сўзлайди.

Суҳбатимиз ишлаб чиқариш мавзуига кўчганида Раъно опани саволга тутамиз.

— Айтингчи, сиз замонавий раҳбарни қандай тасаввур қиласиз?

— Бу савол бундан 4-5 йил олдин берилса, ҳеч иккиланмай, ҳар қандай раҳбар энг аввало ўз корхонаси режаси ҳақида қайғуриши керак, деган жавобни берган бўлардик, — дейди у. Ҳозирги раҳбарда эса замонга тийрак кўз билан қараш, кенг мушоҳада юритиш, янгиликка интилиш, ўта билимдонлик ва корхона тақдирини олдиндан кўрабилишдек муҳим хислатлар бўлиши талаб этилади. Бундай хусусиятларни ўзида таркиб топтиролмаган бошлиқ узоққа боролмайди. Зўрма-зўраки иш юритиш эса юни зиён. Бундай шароит ахир-оқибат ишлаб чиқаришни таназзулга олиб боради. Ҳозир шунақа корхоналар йўқми? Афсуски, кўп. Энг ёмони улардаги амал курсини тўлдириб ўтирганлар айбни ўзларидан қидирмай, уни ҳозирги хом ашё танқислиги билан боғламоқчи бўладилар.

— Буни нима дейиш мумкин? Лоқайдликми ёки тушунмовчиликми?

— Тўғрироғи бу узоқни кўра билмаслик. Эскича услубда иш юритиш.

Эсингизда бўлса Ҳамза номидаги театрда «Ўн учинчи раис» спектакли қўйилганди. Раиси тез-тез ўзгариб турадиган қолоқ хўжаликка ўн учинчи раис сайланади-ю, унинг саъй-ҳаракати билан бир йилда хўжалик оёққа туриб олади. Бунинг учун раис асосий ишлаб чиқаришдан ташқари (бу ўша давр қонунига зид эди) хўжаликда турли кичик корхоналар, ширкатлар, цехлар ташкил этади. Мана шу ёрдамчи жамоалардан келган даромадлар эвазига хўжалик «миллионер» номини олиб, тезда бойиб кетади. Лекин раис қонунга риоя қилмасликда айбланиб, суд қилинади. Суд жараёнида келтирилган далиллар, рад этиб бўлмайдиган исботлар қаршисида қонуншунослар лол қолишади.

Вақт — одил ҳакам. Ҳозир бизга келажакни олдиндан кўра-биладиган ана шунақа раҳбарлар керак.

— Шу гапни амалиёт билан боғлаш мумкинми?

— Тушуниб турибман. Хўш, ўзингиз бунга қай даражада амал қиляпмиз, демоқчисиз? Мақтанчоқликка йўймасангиз айтай: асосий фаолиятим шу корхона билан боғлиқ. Оддий ишчиликдан директорлик даражасигача бўлган йўлни босиб ўтдим. Тўққиз йилдан бери бирлашмага раҳбарлик қиламан. Кўриб турибсизки, корхона мен учун уйимдек азиз бўлиб қолган. Унинг ҳар бир ишчиси менга қадрдон. Уларни бугун нима билан нафас олаётганлигигача биламан, деб ўйлайман.

Тошкент зилзиласидан кейин «Шарқ гули» вайроналар орасида қолиб кетди. Ўшанда мен касаба уюшмасига раҳбарлик қилардим. Тиклаш ишларида қатнашдим. Ўшандаёқ корхона тақдири ҳар биримизнинг тақдиримиз бўлиб қолганди.

Билмадим, бу омадми ёки ишчилар билан меҳримиз бир-бирига пайванд бўлиб кетганиданми, яна ўтган галги директор сайловида ҳам жамоа бир овоздан менинг номзодимни қўллаб-қувватлади. Бирлашмада қилиниши керак бўлган ишлар беҳисоб эди. Энг аввало алмисоқдан қолган ускуналарни янгилаш, корхона биносини тўла таъмирлаш, ишчилар учун дам олиш хоналарини бунёд этиш, ошхона, клуб қурилиши каби катта юмушлар турарди. Буларни бажаргунча она сутимиз оғзимиздан келди...

Корхонадаги тартиб ва озодагарчилик дарров эътиборингизни жалб этади. Маъмурий бино ҳам, корхона цехлари ҳам ёғ тўкилса ялагудек. Дам олиш хоналарини шаҳримиздаги энг гўзал чойхоналарга қиёс этгудек. Тўрт қаватли бинонинг ҳар қаватида ана шундай хона. Ундаги қадимий нусха ёғоч каравотларга хонтахталар қўйилиб, атрофига атлас кўрпачалар тўшалган.

— Булар фақат кўргазма учун қўйилган, деган хаёлга борманг, — дейди директор дафъатан фикримиздан кечган ўйни тушунгандек. — Балки қайлардадир бундай кўзбўямачилик бўлса бордир, лекин бизда бундай эмас. Ахир дунёда инсондан улуғ нарса йўқ. Ҳамма неъматлар унинг қўли билан яратилар экан, демак шу маҳсуллар биринчи навбатда унга хизмат қилиши керак. Бу ерда аёлларимиз тушликдан сўнг маза қилиб хордиқ чиқаришади, ўйин-кулги қилишади. Баъзан зериккан вақтларимда ўзим ҳам улар даврасига қўшилиб кетаман. Бир зумда чарчоқларим босилиб, енгил тортиб қоламан.

— Бундай кошонани яратиш учун озмунча маблағ кетмагандур, — дейман уста меъморлар томонидан сайқал топган кунгара нусха устунлар, шкафнусха деворларга termулиб.

— Қани менга айтингчи, ҳозирги бозор иқтисодиёти муаммоларини чуқур ҳис этиб, уни оқилона бартараф этиш йўлларини изламаган, корхона ва ишчилар дарди билан ёнмаган бошлиқни замонавий раҳбар деб бўладими? Шу ўринда яна бояги пьеса конфликтини эслагим келади. Биз ҳам дастлаб корхонамизда парник хўжалиги ташкил этиб, унда гул ўстиришни йўлга қўйганимизда ёки бўлмаса икки гектарлик майдонда шахсий хўжалик бунёд этганимизда, Нанайда асаларичиликни ривожлантирганимизда: «Бу ишларга бош қотириб нима қиласизлар, ундан кўра корхона режасини ўйласангларчи», дегувчилар топилди. Афсуски улар орадан

маълум муддат ўтиб, бу хўжаликлар бизга катта даромад келтиришини ўйлашмади, ўшанда. Бугун барча ўзгаришларимизда ана шу ёрдамчи хўжаликлардан келаётган даромадлар ўз ифодасини топмоқда.

Каштачилик цехига кираверишда иккита ёшгина қизларга дуч келдик.

— Қизларингизнинг лобарлигини қаранг.

— Улар билан мақтанмай бўладими,—деди Раъно опа кулиб. Кейин каштачиларга юзланди. — Бизга, мабодо бирор хизмат йўқми?

— Хизматни каттаси сизга-да. Эшитмадингизми, Ҳалима турмушга чиқаяптику, — дейди улардан бири шўх кулиб

— Вой, писмиқ, бу ҳақда бир оғиз гапирмайди-я, — яниб қўйди директор Ҳалимани бағрига босиб. — Чин дилдан табриклайман. Бахтли бўл, қизим. Нима хизмат бўлса тайёрмиз. Лекин шартимизни унутма, тўйдан кейин куёвтўрани хоҳишларига қараб ишдан бўшайман, деб олдимга кела кўрма.

Қизлар хандон отганча опанинг қўлига таклифномани тутқазиб нари кетишди.

— Цех бошлиғимиз Малика Зоҳидова, — таништирди директор каштачилар ишини кузатиб юрган аёлни имлаб чақириб. Бу жамоада 1020 киши ишларкан. Улар томонидан 80 турдан ортиқ маҳсулот тайёрланади.

— Бозор иқтисодиёти бизни янги-янги турдаги маҳсулотлар ишлаб чиқаришга даъват этмоқда, — дейди директор сўзини давом эттириб. — Агар фақат белгиланган буюмларни тайёрлаш билан шуғулланадиган бўлсак, ишимиз юришмай қолиши ҳеч гап эмас. Баъзи хил матоларнинг йўқлигини билдирмай, борларидан фойдаланяпмиз. Лекин бу иш ҳам осонликча амалга оша қолмаяпти. «Палон жойдан рухсат қоғози борми, стандартга мос келадими», дегувчилар кўпинча ишимизга путур етказишяпти. Нима ҳам дердик. Ҳеч бир янгилик олишувларсиз, тўқнашувларсиз яратилмайди.

Цехнинг Гулчеҳра Исломова, Инобат Маҳмудова, Раъно Худойберганова, Муқаддам Нуриддинова сингари чеварлари билан танишамиз. Уларнинг ҳар бири ўз ишларидан мамнунлиги, корхонада унумли меҳнат қилиш учун барча шароитлар муҳайё эканлигини мамнуният билан таъкидлашади.

— Бизга бундай шароитни яратиб беришда Раъно опамизнинг ҳиссалари катта, — дейишади улар.

Мармар зиналар бўйлаб пастки қаватга тушиб, попоп цехига кирдик. Нафақат ўзининг ноёб маҳсулотлари, балки ишчи сулолалари кўплиги билан ҳам бу жамоа диққатимизни ўзига тортди. Саодат Тоҳирова, Туроб Муҳаммаджонов, Зарифа Саидова, Зуҳра Ибрагимова, Раъно Набихўжаевалар оила аъзолари билан шу ерда ишлашади. Цехдаги барча тикув қурилмалари янгиланганлиги ҳам диққатга сазовордир.

— Умуман бизда 1984 йилдан кейинги тўрт йиллик муддатни техника тараққиёти даври, деса бўлади. Шу вақт ичида барча ишлаб чиқаришдаги ускуналар замонавийлари билан алмаштирилди. Цехлардан Япония, Олмониядан келтирилган серунум тикув машиналари ўрни олган, — дейди Раъно опа бизга.

Сўнг у бизни ошхона томонга бошлади. Бу жой мақташга арзигулик экан. У Тошкентнинг машҳур ресторанларидан қолишмайди. Тушлик яқин бўлгани учун бир гуруҳ аёллар стол атрофини тўлдириб ўтиришарди.

— Шоҳистахон шу ердамисан?

Тўладан келган истараси иссиққина аёл директор билан қучоқлашиб кўришди.

— Суюнчини тайёрлаб қўявер, илтимосинг ҳал бўлди ҳисоб. Тушдан кейин олдимга кирарсан.

— Раҳмат опажон.

Шоҳистахон кўп болали она. Бунинг устига эри ногирон. Турар жойи торлик қилиб қолгани учун у раҳбариятдан уй шароитини яхшилаш учун ёрдам сўраган.

— Ўзим бориб кўрдим. Чиндан ҳам яшаш тарзи ўта ночор экан. Тўппа-тўғри район ҳокими ҳузурига бориб бор гапни айтдим. Уй берасиз, деб туриб олдим. Хуллас, унинг розилигини олиб қайтдим, — дейди директор мамнун жилмайиб.

360 ўринли клуб ҳам санъат кошонасини эслатди. Наврўз арафаси бўлгани учун саҳнани ҳаваскор созанда ва хонандалар тўлдиришган.

— Қалай, тайёргарлик зўрми, — сўрайди Раъно опа уларга мурожаат қилиб. Жавобдан мамнун бўлса ҳам атай таъкидлайди. — Яхшилаб тайёрланинглар.

Узун йўлак бўйлаб одимларканмиз опадан хорижий мамлакатлар билан қандай алоқалар ўрнатилаётгани ҳақида сўрайман.

— Биз ҳам жаҳон бозорига чиқиш йўлларини излаяпмиз, — дейди у. — Дастлабки босқичда Хитой ва Покистон билан қўшма корхона тузмоқчимиз. Яқинда ҳар икки мамлакат вакиллари корхонамизда бўлиб қайтишди. Уларни барча шартларимизга кўндирдик. Бошқа ривожланган давлатлар билан ҳам шундай ҳамкорлик қилиш ниятимиз йўқ эмас. Лекин ҳозирча бу тижорат сири.

Энди бир гап. Юқоридагилардан корхонада ҳамма нарса жойида, камчиликлар мутлақо йўқ экан, деган хулоса келиб чиқмаслиги керак. Ўша маҳсулот танқислиги, олаётган хом ашёларнинг нархи баландлиги, шартномачиларимиз ваъдаларини уддалай олмаётганликлари каби муаммолар бизда ҳам бор. Масалан, биргина ўтган йили 4 миллион метр кам хом ашё олганлигимизни айтсак, бу хусусдаги умумий манзара кўз олдингизга янада яқинроқ келади. Лекин инсон ҳаётда ҳеч қачон тушкун кайфиятда яшамаслиги керак. Нима камчиликларимиздан нолиб кўринган кишига обидийда қилганимиз билан мушкулимиз осонлашиб қолармиди? Ундан кўра омилкорлик билан иш тутиш, тўла қувват билан ишлашга тўсиқ бўлаётган нуқсонларни иложи борича бартараф этиш йўлларини излаганимиз афзал.

Бизда умумий ишга режадан келиб чиқиб, баҳо бериш одати ҳали ҳам кучли. Шунинг учун ҳам ушбу мавзу рўзнома юзини кўриб қолгудек бўлса раҳбарларимиз: «Асосий гап— режаларнинг бажарилиши қолиб кетибдику», дея менга таъна қилишлари мумкин. Бундай маломатдан қочиш учун расман бўлса ҳам айтаман. Ўтган йили 6 миллион 90 минг сўмлик фойда кўрдик. Режамизни икки ҳиссадан орттириб бажардик. Шу йилнинг икки ойида 25 миллион 958 минг ўрнига 29 миллион 521 минг сўмлик маҳсулот ишлаб чиқардик. Буюмлар турини 400 тага етказдик. Улардан 42 фоизи янгиланган маҳсулотлар.

Корхона ҳовлисига чиқдик. Теваракда кўкка бўй чўзган мевали дарахтлар. Ўртада гулзор, унинг четларига ўтирғичлар ўрнатилган. Гулзор яқинидаги сайхонликдан фаввора ўрин олган. Рўпарада ёнма-ён иккита дўкон.

— Корхонамизда 4 минг киши меҳнат қилади, — дейди Раъно Отажонова сўзини давом эттириб. — Уларнинг 42 фоизи аёллар. Ишчиларни едириб-ичиришдан ташқари, унумли ҳордиқ чиқаришлари ҳақида ҳам мунтазам ўйлаш керак. Билсангиз дунёда аёлдек нозик халқ топилмайди. Улар ҳамиша гўзалликка интилишади. Илло очиқ гапни айтганда аёлнинг аёллиги ҳам шунда-да. Аммо улар бирор нуқсонни кечиришмайди ҳам. Хотин-қизлар билан ишлаш нақадар масъулиятли эканлигини мана шундан ҳам билсангиз бўлади. Сартарошхонамиз уч-тўрт кун ишламай қолганида шунақанги жанжал кўтаришдики, уни ишга тушириб аранг қутилдик.

Раъно Хаитовна шахсий турмуши ҳақида кўп гапиришга унчалик мойиллик билдирмади.

— Ишлаб чиқаришга буни нима дахли бор, — деди у. — Турмуш йўлдошим Собиржон акам билан катта оилага бошмиз. Ўғлимиз Алишер Москвада ўқийди. Унинг учта ширин-шакар қизчаларини тарбиялаш келинимиз Зулхумор қатори биз буви ва бувaларнинг зиммасида.

Раъно Отажонова билан корхона бўсағасида хайрлашдик. У ишчилар олдига, кундалик ташвишлар қўйнига шўнғишга шошилаётганини яширмасди. Бирлашма унинг учун ҳамма нарса: иккинчи уй, оила, қадрдонига айланган. Шу боис корхонанинг оҳанграбоси кучли...

Маҳмуд КОМИЛЖОНОВ.

Тошкент тажриба-экспериментал заводининг 2-геологоразведка бўлинмасида жуда кўплаб эътиборга лойиқ ишлар амалга оширилмоқда. Кўп йилдан бери меҳнат қилаётган бўлинма бошлиғи Ибрагим Сентибрагимов қилиниши лозим бўлган ишларни касбдошлари билан бажараётир.

СУРАТДА: Ибрагим Сентибрагимов ишчи Сония Пирматова билан янги иш устида суҳбатлашишмоқда.

Андрей Пишненко суратлари.

** Ижтимоий ҳимоя—амалда*

ТАЛАБАЛАР МОДДИЙ РАҒБАТЛАНТИРИЛМОҚДА

МУСТАҚИЛ республикамизнинг келажаги кўп жиҳатдан ёшларга боғлиқ. Ҳозирги давр талаби улардан малакали мутахассислар тайёрлаш, ишбилармон, тадбиркор бўлиб етишишларига имконият яратишдан иборатдир. Айниқса ўрта махсус ва олий ўқув юртларида таълим-тарбия ишлари яхши йўлга қўйилиши жуда муҳим. Бунинг учун эса талабаларни ижтимоий ҳимоя қилишга алоҳида эътибор бермоқ зарур.

Шу нуқтаи-назардан ёндошганда ташкилотимиз дорилфунунда таълим олаётган йигит-қизларга иложи борича моддий ёрдам кўрсатишни ўзининг асосий вазифаларидан бири деб ҳисобламоқда. Айни пайтда жамғармамиздан ота-онаси йўқ ва ногирон талабаларга қўшимча стипендиялар беріляпти. Бундан ташқари фақат аъло баҳоларга ўқиётган, фаоллик кўрсатаётган ўнга яқин талаба ҳар ойда 100 сўмдан пул мукофоти билан рағбатлантириб турилибди. Ёшлар иттифоқи оилавий шароити оғир бўлганларга ҳам қайғурмоқда. Ярим йил мобайнида шундай талабалардан 60 нафарига шароитига қараб 30 сўмдан 100 сўмгача моддий ёрдам кўрсатилди.

Ташкилотимиз яқинда академик Сирожиддинов номидаги лицейни ўз оталиғига олди. Билим даргоҳида таълим олаётган ўқувчилар келажакда дорилфунунимизда таълим олишади. Ташкилот ўқувчиларнинг янада яхши ўқишга ҳаракат қилишларини кўзда тутиб, аълочиларга 50 сўмдан стипендия таъсис этди. Ҳозирча стипендия лицейнинг 6 нафар энг аълочи ўқувчисига беріляпти. Бундан ташқари фақат аъло баҳоларга ўқиётган ҳамда фаоллик кўрсатаётган ўн нафарга яқин йигит-қиз ҳар ойда 100 сўмдан пул мукофоти билан рағбатлантириб турилибди. Биз шунингдек тўгараклар, музей ва турли хил бурчаклар ташкил қилишга кўмаклашяпмиз. Байрамлар, қизиқарли кечалар, танловлар ўтказишга ҳомийлик қилиш, спорт мусобақалари ўтказиш ва ғолибларни рағбатлантиришни ҳам ёшлар иттифоқи ўз зиммасига олган.

Олиб бораётган ишларимизнинг муҳим йўналишларидан яна бири талабалар хоҳишига кўра уларнинг дарсдан бўш вақтларида ишлаб маблағ топишларига имконият яратишдир. Шу мақсадда ташкилот қошида кичик корхона ва ёшлар марказлари тузилган. Айни пайтда бу жойларда 60 нафардан ортиқ талаба фаолият кўрсатмоқда. Шу билан бирга «Талабалар меҳнат биржаси»ни ташкил қилиш ҳам диққат марказимизда. Мазкур биржа орқали ёшлар ишлаб чиқариш корхоналари, ташкилот ва муассасалар, шунингдек якка шахслар билан шартнома асосида ишлаб, пул топиш имкониятига эга бўладилар. Келгусида биржанинг фаолияти жонлантирилиб, унга 600-800 талабани ихтиёрий меҳнат қучоғига тортиш кўзланмоқда. Ўйлайманки, бундай тадбирлар кўпчиликнинг эътиборидан четда қолмайди.

Яна бир нарса. Ўтган йилнинг ёзида қурилиш гуруҳларида меҳнат қилган ҳар бир талабанинг ўртача иш ҳақи 1500-1700 сўмни ташкил қилди. Меҳнат ҳақининг ошганлиги келгусида гуруҳ аъзоларининг даромади янада кўпроқ бўлишини кўрсатиб турибди. Агар бу соҳада ишлар яхши йўлга қўйилса, ёшлар ёзги меҳнат таътилида яхшигина фойда олишлари кўзланмоқда.

Талабалик йиллари ёшликнинг энг жўшқин ва унутилмас даври ҳисобланади. Шуни эътиборга олиб, ёшлар иттифоқи дорилфунунда таълим олаётган йигит-қизларнинг бўш вақтини мазмунли ўтказиш учун кечалар, учрашувлар, танловлар уюштиришни яхши йўлга қўйди. Маълумки, бундай тадбирларнинг нечоғли қизиқарли ташкил этилиши маблағга ҳам боғлиқ. Масаланинг бу томони аъзолик бадаллари йиғиш, кичик корхоналар фаолияти ҳамда маданий тадбирлар эвазига, шунингдек ҳомийларни жалб этиш орқали ҳал қилинмоқда.

Талабаларнинг маданий ва маънавий дам олишларига мўлжалланган «Маданий ахборот маркази»нинг очилаётгани қувончлидир. Бу жойда туғилган кунлар, байрам кечалари, санъат, адабиёт ва маданият арбоблари билан учрашувлар ўтказиш имконияти пайдо бўлади. Яна бир томони, ташкилотимиз томонидан дорилфунун талабалари учун маданият саройида ташкил этиладиган пуллик тадбирларга 50 фоизли имтиёзлар берилади.

Ёшлар иттифоқи Раёсати хорижий мамлакатлар олий ўқув юртлари ҳамда ёшлар ташкилотлари билан ҳамкорликни ҳам йўлга қўйди. Талабаларимиз чет элларга бориб, уларнинг ўқув тизими, давлат тарихи, маданияти, халқлар урф-одатлари билан танишадилар. Бу эса ёшларнинг ўз малакаларини оширишларига кўмак беради. Ҳозирги пайтда хорижий юртларга саёҳат қилишни истамайдиган бирорта талаба топилмаса керак. Биз Ҳиндистон, Нидерландия каби давлатлардан таклифномалар кутяпмиз. Айни пайтда Австрия, Португалия, Испаниядаги олий ўқув юртларидан ташриф қоғозлари олдик. Талабаларимиз шу мамлакатларга бориб келиш имкониятига эга бўлдилар.

Биз манфаатлари мос келадиган ҳар қандай ташкилот, уюшма ва партиялар билан ҳамкорлик қилишга тайёрмиз.

Юсуф АШУРОВ,
Тошкент Давлат дорилфунуни ёшлар иттифоқи ташкилоти раисининг ўринбосари.

ФАҚАТ ҒИШТДАН

159-трестнинг 22-қурилиш бошқармаси бунёдкорлари шаҳримиздаги кўплаб мактаб ва боғчаларни қуришга ўз ҳиссаларини қўшганлар. Айни вақтда бу жамоа қурувчилари яна бир махсус мактабни қуришда фаол иштирок этишаётир. Янги қурилиш Фрунзе районининг Шота Руставели кўчасидан жой олган. Шуниси аҳамиятлики, бино фақат пишиқ ғиштдан қад кўтармоқда. Бунёдкорлик ишларини Қуртвали Зоитов бошлиқ қурувчилар сифатли олиб боришмоқда.

Гулзода МАМБЕТОВА.

153-трестнинг 5-қурилиш бошқармаси бунёдкорлари айни вақтда «Фрунзевец» ёшлар турар жой мажмуасини бунёд этишмоқда. Ҳозирги кунда бу турар жойнинг пойдевори ўрнатилиб бўлинди. Энди навбат тиклаш ишларига. Шунинг учун ҳам бу ерда моҳир тикловчилар иш бошлашмоқда. Улардан бири Марат Ахметшиндир. Марат биргина тикловчилик эмас, қурилиш соҳасидаги барча ишларни қила олиш маҳоратига эга.

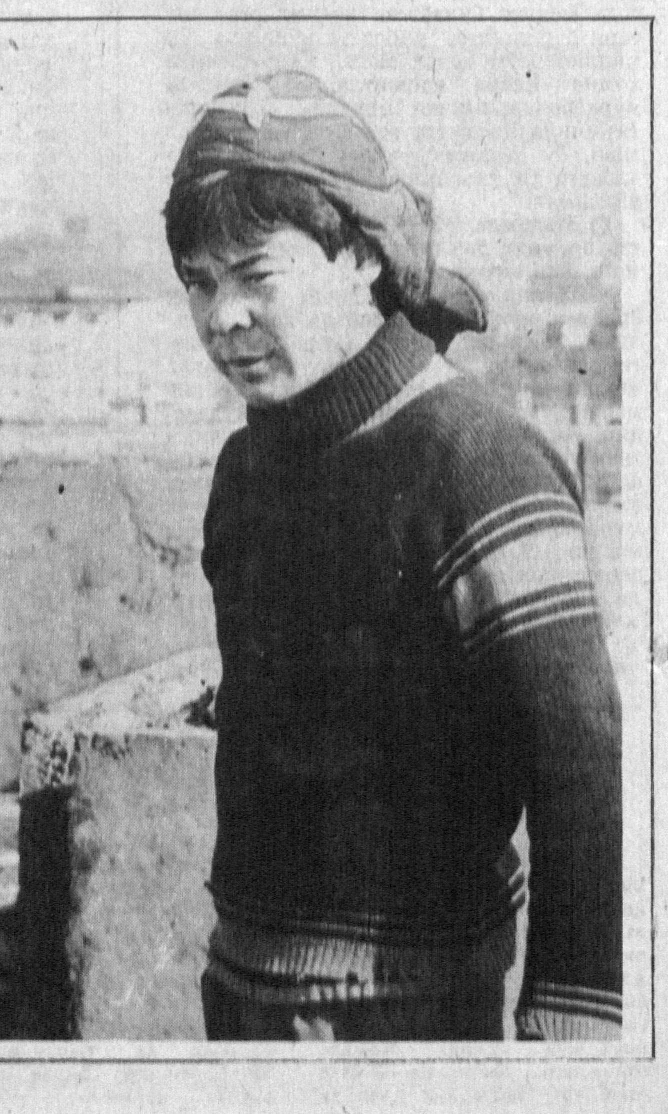

СУРАТДА: тикловчи Марат Ахметшин.

** Ия, наҳотки?!.*

КИМ БОШ ҚОТИРАДИ?

КУН пешиндан оққан. Ҳаво булут. Бекатда ғуж-ғуж одам. Биров келяпти, биров кетяпти.

— Амаки, соатингизни айтиб юборсангиз? — деди бекатга эндигина келган талаба қиз.

— Бешга яқинлашиб қолди қизим, — дея жавоб берди кекса отахон.

«Янгиобод» йўналишидаги автобусларнинг тўхташ жойида тўпланганларнинг кайфиятлари бир аҳволда. Автобус кутавериб тоқатлари тоқ бўлган йўловчилар кимга «ёрилиш»ларини билмай туришибди.

— 30-автобусга қачон сон кирар экан, кунда шу аҳвол,— деди янгиободлик Ботирали ака. — Ишдан толиқиб чиқасан, уйга бориб бироз дам олай десанг, вақтинг автобус кутиш билан ўтади.

— Қачондан бери автобус кутасизлар? — сўрадим мен ўзаро суҳбатга аралашиб.

— Ярим соат бўлди турганимга, — деди бола етаклаган бир аёл.

— Мен кузатиб турибман,— деди бир талаба йигит. — Ярим соат ичида 19-автобусдан тўрттаси, 85-автобусдан олтитаси, 156-автобусдан бештаси келиб кетди. Ҳайдовчиларнинг ўз эрклари ўзида, хоҳласа юради...

— Э, ўғлим, — деди 50—55 ёшлар чамасидаги бир мўйсафид киши. — Нима қиласиз асабингизни бузиб. Асабни асранг. Одамга аввало соғлиқ керак. Шунча кутдик келиб қолар, келмаса такси-да.

Шу пайт, кўзимиз тўрт бўлиб кутган 30-автобуснинг қораси кўринди. Анчадан буён автобус кутиб турган йўловчилар бекатга қараб югуришди. Автобус келиб тўхтади. Қани энди, ҳайдовчи ўрта ва орқа эшикни ҳам очса. Ниҳоят ҳамма эшик очилди. Жой олиб қолиш учун ҳамма ўзини ичкарига урди. Бировнинг сумкаси боғичи, кимнингдир тугмаси узилган ҳолда автобусга жойлашишди.

Авваллари, автобус қатнови яхши даврда 40—45 дақиқада Янгиободга борадиган бўлсак, эндиликда йўловчиларнинг кўплиги сабабли 50—60 дақиқада етиб келадиган бўлдик. Нега автобус бу йўналишга кам қўйилгани эса ҳозирча сир, ҳеч ким билмайди. Бу йўналишда «Ғалабанинг 40 йиллиги» мавзеси ва «Янгиобод» мавзеси жойлашган. Шунингдек жумҳуриятимизнинг йирик базалари ҳисобланадиган мотор-таъмир заводи, асфальт-бетон заводи каби саноат корхоналари ҳам шу томонда. Албатта автобуснинг ҳозирги қатнови талаба, ишчи ва хизматчиларнинг ҳаққоний норозилигига сабаб бўлаяпти. Қачонгача аҳвол шу тариқа давом этади? Автобуслар қачон рисоладагидек йўналишлар бўйича тақсимланади? Наҳотки, бу нарсага бош қотирадиган мутасаддилар топилмаса...

«Янгиобод» даҳаси аҳолиси номидан: Қидирбой ТЎЛАБОЕВ.

** Фан уфқлари*

МУҲАББАТ УЙҒОТАДИГАН ОҲАНРАБО

ЎРТА мактаб дарсликларидан кўпчилигингиз магнит, унинг ажойиб хусусиятлари ҳақида ўқигансиз. Ўзингиз ҳам ёшликда магнит ёрдамида ҳар хил металларни ҳаракатга келтириб, ўйнатиб кўргансиз.

Магнитни ҳар қандай техниканинг бирор ерида учратишингиз мумкин. Бугунги кунга келиб магнит ишлатилишини ҳар қадамда кўрамиз.

Магнит ёрдамида дунёнинг ҳамма жойи адашмай топиб олинади. Чунки бизни ўраб турган муҳитда ҳамма нарса магнит таъсирида бўлади. Табиатнинг ўзи — бизни кўтариб турган ер ҳам магнит тўр билан қопланган-дир. Шунинг учун ҳам бутун борлиқ унинг таъсири билан ўз хусусиятларини ўзгартириб туради. Бу ўзгаришларни жонли мавжудотлар тез сезсалар ҳам, айрим ҳолларда оддий кўз билан илғаб олишимиз қийин. Буни билишда мураккаб аппаратларни ёрдамга чақиришга тўғри келади. Ер қимирлашини олдиндан башорат қилишда ўша даҳанинг магнит кучланганлигининг ўзгаришини эътиборга олиш, махсус асбоб-ускуналарда ўлчаб бориш билан бажарилади. Аммо айрим жисмларга магнит майдонини сунъий йўл билан таъсир этдирсак, улардаги ўзгариш шундай катта бўладики, уни оддий кўз билан аниқлаш мумкин бўлади.

Магнит хусусиятларига қараб ҳамма жисмларни бешга — диамагнит, парамагнит, ферромагнит, антиферромагнит ва ферримагнитларга ажратиш мумкин. Уларнинг хусусиятлари, нега бундай аталишликлари ҳақида ўрта мактабдаёқ физика дарсида фикр юритилади. Шунинг учун ҳам биз бу мақолада тўхтаб ўтирмаймиз. Биз ҳали кўпчиликка маълум бўлмаган магнит сирлари ҳақида гаплашамиз.

Тўрт минг йил илгари яшаган Хитой ҳоқони Хуанг-Ти кўп жангларда ғалаба қозонган. Бунинг сири Хуанг-Ти аравасининг олд томонидаги вертикал ўқда айланиб турувчи магнит жойлашган қўғирчоқ ўрнатилганида экан. Қўғирчоқ қўли горизонтал равишда олд томонга кўтарилган ҳолда, ҳамма вақт бир томонга қараб йўналган. Йилномада ёзилишича, у жануб томонни кўрсатиб турар экан. Хуанг-Ти ўз араваси ёрдамида қалин туманда душман жойлашган жойни хатосиз аниқлаб, қўққисдан ҳужум қилиб, уни қириб ташлаган. Демак, Хуанг-Тининг енгилмаслигининг сири магнитдан моҳирона фойдаланганида. Эрамиздан олдинги 99-55 йилларда яшаган Рим файласуфи Лукреций ҳам магнит билан кўп шуғулланган. Унинг фикрича «магнит» сўзи Кичик Осиёдаги Магнезия темир рудаси кони номи билан боғлиқ. Плинит Никандранинг ёзиб қолдирган афсонасига асосланиб, у қуйидагиларни айтади: кунлардан бир кун Магнус исмли подачи этигининг михлари ва темир учли таёғи тошга тортилаётганлигини сезади ва шундан сўнг тош «Магнус тоши» ёки магнит деб атала бошланади. 1500 йил илгари Ган династиясининг ҳоқони Ченг-Хенг магнитли аравачалар ясатади. Тарихчиларнинг ёзишича, бундай аравачалар Хитойда Ма-Киуна раҳбарлигида ясалган ва асосан давлат арбобларига ҳадя қилинган. Юқорида келтирилган воқеалардан кўриниб турибдики, қадим замонларда ҳам магнит хусусиятидан яхши фойдаланилган.

Ниҳоят XI—XII асрларга келиб эски аравачалар ўрнини ихчам компаслар ола бошлади.

Магнитнинг ажойиб хусусиятлари ҳақида кўпгина афсоналар яратилган. Бир афсонада айтилишича, денгизда сузиб юрган кема қирғоққа яқинлашганда, қирғоқдаги магнит тошлар уни ўзига торта бошлаган. Натижада кема қояга ёпишиб қолган, ундаги михлар магнит тоши тортиши натижасида суғурилиб, кема сочилиб кетиб, ғарқ бўлган.

Кўп халқлар магнит тоши темир зарраларни ўзига тортишидан ва темир ўз навбатида магнит тошини ўзига тортишидан магнитни «Муҳаббат тоши» деб ҳам аташган. Француз тилида магнит — «севги» деган маънони ҳам англатар экан. Шунинг учун ҳам айрим савдогарлар магнит тошчаларини ошиқ-маъшуқларга катта пуллар эвазига пуллаб келишган. Бу тошни «оҳанграбо» тоши ҳам деб юритишган. Уларнинг таъбирича, магнит тошини ўзида сақлаб юрган одамларда муҳаббат уйғонар экан.

Инсоният қадим замонлардан бери магнитнинг ажойиб хусусиятларидан оқилона фойдаланиб келади. Ҳозирги вақтда магнит электр энергиясини олишда ва уларни бошқа турли энергияларга айлантиришда кенг ишлатилмоқда. Симли ва симсиз алоқада, ойнаи жаҳон, автоматика ва телемеханикадаги барча жараёнларда магнит хусусиятли жисмлар ишлатилади. Магнит майдонининг сирли аломатлари албатта физик ва биолог олимларни ҳам қизиқтирмасдан қолмади. Уларнинг тинмай қилган меҳнатлари туфайли ўсимликларнинг ўсишига, ривожланишига, ҳосилдорлигининг ошишига сабабчи омиллардан бири ернинг табиий магнит майдонининг таъсири эканлиги аниқланди.

Маккажўхори ва буғдой уруғларининг куртагини жанубга қаратиб экилса, шимолга қараб экилганига нисбатан ўн кун олдин униб чиқиши совет олимлари томонидан 1960 йилларда ўтказилган тажрибаларда аниқланди. Шуни ҳам айтиб ўтиш мақсадга мувофиқдирки, магнитланган сув билан экин майдонларини суғорилгандаги ўтказилган тажрибалар натижасида пиёз, нўхат, помидор, сабзи, картошка экилган майдонлардаги экинлар ҳосилдорлиги 2 фоиздан 50 фоизгача кўпайган. Худди шунингдек Ўзбекистон Фанлар академияси Механика ва иншоотларнинг бир гуруҳ олимлари биргаликда бир ҳужайрали ўсимликлар билан ўтказган тажрибалари диққатга сазовордир. Улар магнит майдонининг бир ҳужайрали ўсимлик — хлорелланинг ўсишини тезлаштириш ва унумдорлигини ошириши устида ишлаб, ажойиб ютуққа эга бўлдилар.

Бизни ўраб турган табиатда кислороднинг 80 фоизини сув ва хлорелланинг ўзигина чиқаришни маълум. Хлорелла ўзининг кимёвий таркиби билан алоҳида кўзга ташланиб туради. Унинг ярми оқсилдан иборат. Булардан ташқари хлореллада жуда кўп турдаги витаминлар мавжуд. Хлорелла космос шароитига мослиги билан бирга, у чорвачиликда озуқа сифатида ҳам қўлланилади. Японияда эса хлорелладан турли конфетлар, ёш болалар организмини мустаҳкамлаш мақсадида янги маҳсулотлар тайёрланмоқда.

Магнит майдонининг таъсирлари, айниқса, мураккаб организмларда ҳам ўз сирларини кўрсатмоқда. Кўпчилик суваракнинг текис ойналарда юришини, уни шипларда оёғини осмондан қилиб югуришларини кўрган бўлса керак. Ҳақиқатан ҳам бундай жонзотларни диққат билан кузатган кишилар уларнинг оёқларида микроскоп орқали кўриш мумкин бўлган кўплаб қилчалар (пульвиллар) борлигини айтиши мумкин. Биолог олимларнинг тасдиқлашича бундай жонзотлар ҳар қандай юзада ҳам шу қилчалари орқали ёпишиб тура оладилар дейишади.

Биология китобларида кўпчилик ҳашаротлар ўзларидан ёпишқоқ модда чиқарадилар дейилганку, деб айтарсизлар. Шундай хусусият сариқ чигирткаларда ҳам бор. У ҳолда у қандай елимки шундай ғаройиб хусусиятга эга бўлсин? Муҳандис М. С. Клавдиевнинг чигирткалар устида қилган кўп йиллик кузатишлари шуни кўрсатдики, улар силлиқ сирт устида бирорта из қолдирмаганлар. Худди шунингдек оёқчаларга ёпишган қилчалар ҳам ҳеч қандай елим чиқармаган. Шундан кейин олим оёқдаги қилчаларга жойлашган кўпсонли асаб томирларини кузатишда давом этади. Маълумки, қаерда нерв жойлашган бўлса уларнинг ҳаракати туфайли ўша ерда биоэлектр токи ҳосил бўлади. Балким жонзотлар ҳам оёқчаларидаги биоэлектр токи ёрдамида худди пластмассали тароғингиз билан сочингизни тараганда унга майда қоғоз парчалари ёпишаётгандек сирга эгадирлар?! Клавдиев чигирткалар оёқларига ёпишган қилчаларда ўзига хос суюқлик ажралишини ва у гоҳ қаттиқ, гоҳ суюқ ҳолатда бўлишини микроскоп орқали кузатди. Демак жонзотлар бирорта силлиқ сиртдан тушиб кетмаслиги ва унда бемалол юра олиши учун ўзидан чиқараётган суюқликни нервларидаги биоэлектр ёрдамида гоҳ қотириб, гоҳ суюлтириб юбора олмасмикан?!

Белорус олимлари ҳам кўп йиллик илмий тадқиқотлар натижасида шундай суюқлик яратдиларки у электр ёки магнит майдони таъсиридагина ҳар қандай сиртга қаттиқ ёпишиб қолади. Албатта, бу суюқлик жонзотлар чиқараётган суюқлик эмас, фақатгина шунга ўхшаш бўлиши мумкин, холос.

Бутун борлиқ — табиатдаги барча ҳодисаларни ўрганиш, уларнинг сир-синоатидан воқиф бўлиш натижасида, инсоннинг ишини енгиллатишда муҳим бўлган техникавий ашё яратиш мумкинки, у одам қўли етмаган ёки етолмаган жойларга кира олади. Ана шундай, магнит ёрдамида яратилган елим ҳам завод дудбуронларини тозалашда, силлиқ сиртли деворлардан кўтарилишда ишлатилиши мумкин бўлган асбобларни яратишда муҳим омил бўлиб қолади.

Электромагнит тўлқинлари ёрдамида инсоннинг нерв системасига ҳам таъсир кўрсатилиши ҳозирда ҳаммага маълум. Бунга мисол: биотокли кишиларнинг инсон саломатликларига таъсирлари ҳеч кимга сир бўлмай қолди. Аммо, улар қандай кучланишдаги биотокка эга эканлар, кишиларга қандай тартибдаги магнит кучланишини берар эканлар — бу изланишни, аниқлашни тақозо этади.

Шундай сирларни тушунтиришга молик бўлган, магнит сеҳри билан суғорилган ажойиб ва ғаройиб ҳодисаларга сизнинг диққатингизни тортмоқчиман.

Одамзот гавдаси ҳам ўзининг электр магнит майдонига эга. У ҳужайралар электр энергияси орқали бунёдга келади. Ушбу электр майдонини ҳосил қилувчи ҳужайралардаги электр зарядлари мусбат қутбга эга бўлар экан. Ленинградлик врач П. Т. Гончаровнинг 1970 йиллардаги кўп сонли тажрибалари шуни кўрсатдики, ҳар қандай касалликда бошланган оғриқ ўша ерда ортиқча электр заряди тўпланиши билан боғлиқ экан. Ўша ерда ток кучланиши ортиб, модда алмашинуви ҳам бузилар экан. Масалан, оддийгина чарчаш ҳолини олсак: у ортиқча меҳнат, ярамас моддаларнинг йиғилиши оқибатида вужудга келар экан. Олимнинг фикрича у ҳам ортиқча мусбат электр заряди тўпланиши билан изоҳланар экан. Тўпланиб қолган ортиқча мусбат зарядларни йўқотиш учун эса манфий заряд ёрдамга келади.

Гончаров ҳам худди шундай қилди. Манфий зарядни эса эбонит ёки қаҳрабо таёқчаларини инсон терисига ишқалаш билан ҳосил қилди. Қаҳрабо топилиши қийин ҳамда қимматбаҳо бўлганлиги учун ҳам у кўпроқ каучукни вулканизация қилиш билан ҳосил бўлувчи эбонитдан фойдаланди. Шундай қилиб эбонит таёқча ёрдамида касалланган ернинг терисини уқалаш билан ортиқча электр майдондан ҳоли қилинади. Эбонит ёрдамида П. Т. Гончаров тиш оғриғини, нерв касаллиги билан вужудга келган оғриқни, ўт пуфагидаги тошни майдалашда яхши натижаларга эришган.

Энди магнитли билакузукнинг даволаш хусусиятлари ҳақида сўз юритамиз. «Эманте» ва «Фудзи» номли Япония фирмаси томонидан ишлаб чиқилган билакузук ҳақида шундай ёзадилар: «Магнит ер юзининг севикли болаларига ўхшаш бўлиб, планетамизда яшаётган инсоният ҳаётини ёритиб туради. Магнит куч чизиқларининг таъсири натижасида соғлиқ тикланади, узоқ умр кўришликни таъминлайди, гипертония касаллигини тузатиб, гўзалликни сақлаб туради, нафас йўллари астмаси, невралогия, ревматизм ва бошқа касалликларнинг тузалишида катта аҳамиятлидир». Ҳақиқатан ҳам Ростов тиббиёт илмгоҳининг профессори Л. Б. Андреевнинг етти ой давомида текширишлари диққатга сазовор бўлиб у билакузук қон босими касаллигининг бошланишида, яъни биринчи босқичида ижобий таъсирга эга бўлиб, бош оғриқлар йўқолган. Аммо, касалликнинг иккинчи босқичида унчалик таъсири сезилмаган. Уйқудан олдин, 30 минут давомида бошнинг орқа томонига билакузукни қўйиб даволаш натижасида, бошнинг оғриётган жойларида тезликда оғриқ йўқолган, юрак атрофидаги оғриқ камайган, иш қобилияти янада ошган.

Магнитнинг шифобахш хусусиятларини белгилашда одамларнинг мижозига, табиий шароитга, қабул қилиш психикасига ва бошқаларга эътибор бериш керак.

Юқорида келтирган ҳикоямиз магнит хоссалари ҳақидаги ҳикоямиздан бир шингил бошланиши, холос. Унинг имкониятлари эса чексиздир.

Анвар ШОКИРОВ,
физика-математика фанлари номзоди.

** Келажагимиз—мактабда*

ТАРИХ—ҚАДРИЯТ ДЕМАК

МАКТАБДАН эндигина чиқиб келаётган бир гуруҳ ўқувчиларнинг қизғин баҳси диққатимни ўзига тортди.

— Яна икки йилдан сўнг Мирзо Улуғбекнинг туғилганига 600 йил тўларкан. Катта байрам бўлармиш.

— Метро бекатига унинг номи берилар экан.

— Ҳа, у бобоси Амир Темур васиятига амал қилган-да. Сен ҳам бобомиз Амир Темур васиятини ёд олдингми?

Сергак тортдим. У нима васият қилган экан? Темур ҳақида ўқиган китобларим, мақолаларим яшин тезлигида миямдан ўтди. Аммо унинг васиятини эслай олмадим. Рости, менга алам қилди. Соҳибқирондек улуғ зот васиятини мактаб боласи дилига жо қилиб ёдлаб юрсаю, мендек бир зиёли буни билмаса. Шартта ҳалиги болани маҳкам ушладим.

— Жон ўғлим, айт ўша васиятни, мен ҳам билиб олай, болаларимга ёдлатай.

Болакай бурро-бурро қилиб ёдаки ўқиди: «Буюк бобом Амир Темур Тарағай васияти: Ўғилларим! Миллатнинг роҳати, саодатини сақламоқ учун сизларга қолдираётган васият ва тузукларни яхши ўқинг, асло унутманг, тадбиқ этинг. Миллатнинг дардларина дармон бўлмоқ вазифангиздир. Заифларни кўринг, йўқсулларни бойлар зулмига ташламанг. Адолат ва яхшилик этмак дастурингиз, раҳбарингиз бўлсин. Орангизга нифоқ тухумлари экилмаслиги учун кўп диққат бўлинг».

«Эй, офарин!» — деб болани бағримга босдим.

— Ким ёдлатди буни сизларга? Отасига раҳмат! — дедим.

— Муаллимамиз Жамила опа, — дейишди улар.

Мактабга кириб бу муаллимага «раҳмат» айтишни бурчим деб билдим. Биринчи бўлак дарслари тугашига пича вақт бор экан. Имкониятдан фойдаланиб мактабни кўздан кечирдим. 46-мактаб Ботир Зокиров номида экан. Машҳур қўшиқчининг кираверишдаги тасвири сизни ўзига ром қилади. Мактаб илгари 8 йиллик экан, янги бинога кўчганига ҳам 5—6 йил бўлибди...

Жамила Мирзаахмедова мени тарих хонасига бошлади. Шинамгина синф хонаси. Кўргазмали қуроллар, ўқувчилар ёзган рефератлар (у ёки бу мавзуга бағишланган ишлар), техник воситалар билан бир-бир таништирди. Менда муаллима олиб бораётган «Илк ўрта аср ва ўрта аср Ўзбекистон фани, санъати, адабиёти» тўгараги катта таассурот қолдирди. Бу тўгаракка нафақат еттинчи синф болалари, балки юқори синфларнинг ҳам ўқувчилари қизиқиб қатнашишади. Муҳаммад ал-Хоразмий, Аҳмад Фарғоний, Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Беруний, Камолиддин Беҳзод, Али Қушчи, Аҳмад Яссавий, Алишер Навоий, Бобур, Ҳусайн Бойқаро ҳақида болалар ёзган рефератлар диққатга сазовордир. Ахлоқ-одобга, илм-маърифатга, дўсту биродарликка чорловчи Ҳадис намуналарини ўқувчилар муаллима раҳбарлигида танлаб алоҳида бир жилдда сақлашар экан. Доска тепасида ёзув ҳам Ҳадисдан: «Бешикдан то қабргача илм изла». Эътиборимни Абу Райҳон Берунийнинг «Ҳиндистон» асари, Бобурнинг «Бобурнома»си, альбомлар тортди.

— Яқинда «Ҳиндистон хўжалиги ва маданиятининг ривожланиши» мавзусида дарс ўтган эдик, шунда булардан фойдаландим. Дунёдаги энг биринчи ҳиндшунос олим Беруний-ку! «Бобурнома»да ҳам Ҳиндистонга бағишланган саҳифалар анчагина. «Ҳиндистон» ва «Бобурнома»дан мавзуга мос парчалар ўқиб бердим. Мана бу альбомда «Бобурнома»га XVI аср ҳинд рассомлари ишлашган жуда чиройли, нафис суратлар бор. Мана қаранг, бу расмлар Самарқанд, Ҳирот, Шерозда тараққий этган тасвирий санъат мактаби анъаналарининг давомидир. Расмлар Бобурнинг набираси Акбар саройида ишланган. Ҳозир Буюк Британия музейида сақланади.

Муаллима дарс ва тўгарак машғулотларида фойдаланадиган «Ўрта Осиё дурдоналари», «Хива — очиқ осмон остидаги музей», «Металларга битилган қўшиқ», «Ранго-ранг Ўзбекистон», «Юлдузли само атласи» каби ўнлаб қўшимча адабиётлар, альбомлар, кўргазмали қуроллар, тарқатма материаллар менда катта таассурот қолдирди.

— Бу китобларда, альбомларда тарихимизнинг бир қисми, кичик бир даври акс этган, холос, — дейди муаллима. — Бизга ўқув фильмлари, слайдлар, энг муҳими, тарихдан ҳаққоний ва холис ёзилган янги дарсликлар керак.

— У бироз ўйга толиб давом этди:

— Ўқувчиларимнинг дарсга қизиқишлари ёмон эмас. Бир ўқувчим аввалги йили тарихдан район олимпиадасида биринчи ўринни эгаллади, шаҳар олимпиадасида қатнашди. Кейин баъзи дарсларни «Ўзбекистон халқлари тарихи» музейида ўтаман.

— Амир Темур васияти ҳақида сўрадим.

— Ҳа, тўгарагимизнинг бир-икки машғулотини ул зотга бағишладик. «Темур тузуклари», Бўри Аҳмедовнинг «Улуғбек» китобларидан, Амир Темур ҳақида профессор Аҳмедов Ашрафнинг «Фан ва турмуш» ойномасида чоп этилган мақолаларидан, Салоҳиддин Тошкандийнинг «Темурнома», Шарафиддин Али Яздийнинг «Зафарнома» китобларидан фойдаландик. Болаларга ёдлатганим Амир Темур васиятидан бир парча эди. Буни буюк бобомиз 670 йиллигига тайёргарликнинг боши десак ҳам бўлади.

Тарих хонасида алоҳида папкада бир нечта дарсларнинг ишланмалари бор. Улар замонавий илғор методика асосида тузилганлиги билан эътиборга моликдир.

Дарс жараёнида муаллима қадриятларимизга алоҳида урғу беради, зеро тарих фанини қадриятларсиз тасаввур қилиб бўлмайди.

Мактабдан чиқар эканман, дилимда «Миллатнинг дардларина дармон бўлмак вазифангиздир... Адолат ва яхшилик этмак дастурингиз, раҳбарингиз бўлсин», дея бобом калимасини такрорладим...

Толиб САЪДУЛЛАЕВ.

СУРАТДА: Жамила Мирзаахмедова дарсда.

Александр Ли сурати.

** «Ватан» кўрсатади*

ЯРИМ ТУНДАГИ ТОМОША

«ВАТАН» киностудияси кейинги кунларда янги-янги маҳсулотлари билан томошабинларни хурсанд этмоқда. Киностудиянинг янги иши «Ярим тундаги томоша» кино ихлосмандлари томонидан илиқ кутиб олинди. Фильм детектив фильмларга ўзига хос пародия-тақлид бўлиб, кулгили воқеалар асосига қурилган. Бунинг устига картина мафиячилар ҳақида бўлишига қарамай, унинг бош қаҳрамони Жавод ёқимтой шахсдир. У болаларни жон-дилдан яхши кўради! Ҳатто қўшни қизчага (бу ролни Шуҳрат Эргашевнинг қизи Севара Эргашева ижро этган) янги йил куни боғчангизга Қорбобо олиб келаман, деб ваъда беради. Афсуски ўша куни Қорбобо ролини охир оқибатда ижро этиш ўзига насиб қилишини билмасди.

Жаводнинг қиладиган иши «мафиянинг назари тушган» одамлардан «ақча» ундириш. Сизни ишонтириб айтамизки, у бу ишни дўндириб, ҳатто олижаноблик билан бажаради. Пул қўлига киргунча латифа айтиб, бор буд-шудидан жудо бўлаётган шўрликка «маънавий мадад» бериб ҳам қўяди. У Самарқанддаги бир гувоҳни «гум» қилишга киришгунча шунақа беташвиш юраверади. Буни қарангки, кутилмаган, бунинг устига кўнгилли тасодиф юз беради. Яъни, бўлғуси қурбон — ўз ўқувчиси, бу ҳам етмагандай хушбичимгина аёл бўлиб чиқади. Бир пайтлар ўша ўқувчи қиз унга кўнгил қўйганди. Шу боис Жавод уни ўлдириш ўрнига шўрликни мафия қўлидан қутқаришга тушади. Картинадаги қизиқ воқеалар ҳам шу ердан бошланади. Улар қочишади, мафиячилар изма-из қувлашади. Айниқса, Қорбобо билан Қорқиз лавҳаси жуда кулгили. Душманлар Жаводнинг Қорбобо қиёфасида эканини билиб, йўлда учраган Қорбобони ечинтира бошлашади. Ана ҳангома! Қочоқлар бу тўсиқдан ҳам бир амаллаб қутулишади. Жавод Қорқизга айланади. Диққат билан кўрилса, ҳаётда бир марта. (Кинода бўлса ҳам) қурбон этилиши керак бўлган қочоқлар устомон қонхўрларни доғда қолдириб кетадилар.

Фильмда бош айланар қувишларни, шиддатли муштлашувларни кўрасиз, деб ваъда қилолмаймиз. Муштлашув саҳналари ҳам ўзига хос, одамнинг кулгисини қистатадиган. Бесўнақайгина ижро қилинган жангларни кўраркансиз, ногаҳон Шуҳрат Эргашевдан (Жавод ролида) «каратэчи» чиқмас эканда, деб қўясиз, аммо мазза қилиб куласиз.

«Ярим тундаги томоша» бадиий фильмида Светлана Копилева (Наташа), Михаил Каменский (Алекс), Сайдо Қурбонов (Ғайрат), Матёқуб Матчонов (Комил)лар ҳам иштирок этишган. Сценарийни эса Евгений Рахмонов ёзган. Марат Раҳматов эса фильм режиссёри Рашид Маликовга кўмаклашган. Хуллас, фильмни кўриб, унга ўзингиз баҳо беринг.

Тоҳир МАҲКАМОВ.

СУРАТЛАРДА: «Ярим тундаги томоша» фильмидан лавҳалар.

** Нега шундай деймиз?*

АРЧА СУВИНИ ИЧГАН УЗОҚ ЯШАЙДИМИ?

ХАЛҚ табобатининг келиб чиқиши, унинг ривожланиши айрим шахс ёки алоҳида кишиларнинг хоҳишлари натижасида юзага келган ва олдиндан белгилаб қўйилган тадбирлар бўлмай, ижтимоий тараққиётнинг зарурий қонунияти ҳамдир. Асрлар давомида турмуш ва ҳаёт синовларида шаклланган халқ табобатининг ўзига хос йўналиши бўлмаганида Буқрот, Гиппократ, Жолинус, Галян каби юнон олимлари, Абу Али ибн Сино, Абу Бакр ар- Розий сингари шарқ табобатининг сиймолари ҳам етишиб чиқмаган бўларди.

Ҳозирги замонавий тиббиёт асосини ҳам халқ табобатининг минг йиллик тажрибаси ва унинг буюк бобокалонлари қолдирган мерос ташкил қилади. Бинобарин, халқ табобати асосида юзага келган мақолаларда ҳам қадимий халқ даволаш усулининг баъзи хусусиятлари акс этган. Масалан, «Соғлик бўлса, беклик бўлар», «Соғ бўлсин, ўчоғидан ўт бермасин», «Авом табиб — офатижон», «Мулланинг семизидан қўрқ, табибнинг оруғидан», «Мол семирса эгиз топар, одам семирса зиёнга чопар». Халқ табобати бўйича аллома Ибн Сино фикрлари билан халқ мақолалари орасида табиий уйғунлик мавжуд. Бу қуйидаги мисолларда яққол намоён бўлади.

Ибн Синонинг ёзишича, турли ҳайвонлар (қўй, туя, бия, эчки, сигир)нинг сути баданни бақувват қилиб, ички яраларини қуюқ «хилт»лардан тозалайди, уларни етилтиради ва ювади, терининг рангини яхшилайди. Йўтал, сил, қон тупуриш, астма, нафас қисиш, сариқ, талоқ ва жигар касалликларига қарши фойда қилади. Бу мақолда қуйидагича акс этган:

«СИГИРЛИ УЙДА СИЛ БЎЛМАС».

Ибн Сино таърифлашича тухумнинг энг яхшиси — товуқ тухумининг янгисидир. Унинг энг сара жойи, мағзи — ичидаги сариғи. Оқи — совуққа, сариғи — иссиққа мойилдир. Асабларни юмшатади, бўғин оғриқларининг ҳаммасида, тумовга, қулоқ шишларига фойда қилади. Оқи кўздаги оғриқни босади. Сариғи лўқиллашини даволашда аҳамиятли. Тухумнинг сариғини илиқ ҳолида ичиш йўтал, қовурға плеврасини, зотилжам, сил, овоз бўғилиши, буйрак ва қовуқ яраларига фойда қилади. Мақолада ҳам унинг фикри асосланган: **«Тухумнинг оқини оқлаб ё сариғини сақлаб е».**

«— Эрман ясмиқ ёки гуруч билан қайнатиб ейилса, гижжаларни ўлдиради, — дейди аллома. — Уни меъда, жигар ва белга қўйиб боғланса, оғриқларни қолдиради. Эскирган иситмага қарши шароб билан ичилади. Дармоннинг ҳамма хиллари парчаловчи ва елларни тарқатувчидир. Унинг ёғи шиш ва чипқонларни қайтаради. Нафас олиши қийинлашган кишига фойда қилади. Энди бу мулоҳазалардан туғилган мақолга аҳамият беринг: **«Эрманлик уйда эр бўлмас, дарманлик уйда дард бўлмас».**

Халқ орасида «АРЧА СУВИНИ ИЧГАН МИНГ ЙИЛ ЯШАР» деган мақол юради. Ибн Сино эса бу ҳақда шундай ёзади: «Тоғ арчаси тоғ саври бўлиб, эт узилиши, кўкрак оғриқлари ва йўталга яхши фойда қилади. Ичилса меъда учун яхши. Қизил арчанинг барги солиб қайнатилган сирка билан оғиз чайқалса, тиш оғриғи қолади. Унинг меваси йўталга фойда қилади».

Ибн Сино сингари алломаларнинг мулоҳазалари билан халқ яратган мақоллар орасида табиий муштараклик борлиги, айниқса, халқ табобатининг асосли эканлигидан далолат беради.

Норбек УСАНОВ.

** Ножўя иш—келтирар ташвиш*

МУЛЗАМ БЎЛИБ ҚОЛМАЙЛИК

БАХТИЁРНИ ота-онаси яхши ниятлар билан уйлантириб қўйишганди. Аммо у оилали бўлса ҳам бирон ерга кириб ишлашга бўйни ёр бермади. Ишламаган одам эса охири бир кун ўғирликка қўл уриши тайин. Бахтиёр ҳам текин пул топиш пайига тушиб қолди. У каловланиб юриб, «Совпластиталь» дўкони олдига борганини сезмай қолди. Ичкарида харидорлар гавжум. Навбатда турган кишининг ёнига борди-да таваккал қилиб унинг чўнтагига қўл тиқди, 67 сўм пули бор экан. Иккинчи чўнтагидан эса 10 дона автобус паттаси чиқди. Хафсаласи пир бўлган Бахтиёр энди жуфтакни ростламоқчи бўлиб турганида сезгир милиция ходимлари томонидан қўлга олинди.

Бахтиёр Аҳмадалиев тегишли жазосини олди. Ҳатто суд қарори у яшаётган Собир Раҳимов районидаги «Ўзбекистон 60 йиллиги» маҳалласига ҳам юборилди.

Шу ўринда бир нарсага эътиборни қаратиш зарур. Агар маҳалла фаоллари, участка милицияси Бахтиёрга ўхшаб, ишламай ҳаёт кечираётган кишиларга эътиборни қаратиб, йўл-йўриқлар бериб туришганда кўнгилсиз воқеа келиб чиқмаган бўларди. Масалан, бизнинг жамоада ёшларга таълим-тарбия бериш, уларни ҳар томонлама етук қилиб камол топтиришга алоҳида эътибор берилмаяпти. Комитет қошида балоғат ёшига етмаган болалар билан ишловчи шўъба мавжуд.

Маҳкам ҲАКИМОВ,
Собир Раҳимов районидаги Иброҳим ота маҳалласида яшовчи меҳнат кексаси.

Маданий меросимиз

УЛУҒБЕК МАДРАСАСИДАН ҚОЛИШМАЙДИ

ҲАР бир халқ ўз ўтмиши билан фахрланади. Осиёнинг машъали бўлган гўзал пойтахтимизда ҳам фахрланса арзийдиган ажойиб тарихий ёдгорликларимиз бор. Келинг, асрлар оша бизга бекаму-кўст етиб келган, ҳар бир ҳамшаҳримиз учун яхши таниш бўлган Кўкалдош мадрасасининг тарихига назар ташлайлик.

Ҳар куни минглаб тошкентликлар ва шаҳримиз меҳмонлари Бош универсал дўкони ва «Чорсу» меҳмонхонасининг қаршисидаги Кўкалдош мадрасасининг атрофидан ўтади. Ва ота-боболаримиз санъати, қўли гуллигига таҳсинлар ўқийди. Ҳамон мадрасанинг ташқи қисми яхши сақланган, айниқса унинг кириш қисми барчанинг нигоҳини ўзига тортади.

Ҳозир Кўкалдошнинг ён томонидан савдо дўконлари ўрин олган. Мадрасанинг ўнг томонида жойлашган Жомеъ масжидининг атрофида Гулбозор маҳалласи бор. Юқорида тилга олинган маданий ёдгорликларимиз бизгача етиб келмаган Хўжа Аҳрор мадрасаси билан бирга ўрта асрларда Тошкент шаҳрининг маркази ҳисобланарди.

Ўзбекистон Республикаси Марказий давлат архивида сақланаётган ҳужжатлар бўйича Кўкалдош мадрасаси тарихини тўла кузатиш мумкин. Кўкалдош, шунингдек Жомеъ масжиди ва Хўжа Аҳрор мадрасаси ҳақидаги маълумотлар архивнинг бир қанча тарихий ва шахсий фондларида мавжуд.

Маълум бўлишича, Кўкалдош мадрасаси Тошкент шайбонийларининг вазири Дарвишхон (ушбу сулола 1428-1598 йилларда ҳокимият тепасида бўлган) томонидан XVI аср охирида бунёд этилган экан. Мадраса вақф, яъни заминдорлар томонидан мадраса учун доимий бериб қўйилган ерлардан тушган маблағ ҳисобига фаолият кўрсатади.

Кўкалдошнинг бунёд этилиши вақти хусусида тўхталсак, Туркистон ўлкасининг тарихчиси ва географи Н. Г. Маллицкийнинг (1873—1974 йиллар) шахсий фондига тегишли ҳужжатларда қуйидагиларни ўқиймиз:

«Абдуллахон шоҳлиги даврида (1583-1598 йиллар) Кўкалдош мадрасаси қурилиб, Тошкент шаҳрининг ҳокими бўлган энг севимли акобирларидан бирининг номи билан аталган... Гўзал мадраса ҳозиргача сақланиб қолган; чунончи, XVIII асрда у қаровсиз ташлаб қўйилган ва ҳатто карвонсаройга ҳам айлантирилган эди. Сўнг минораларнинг кўчиб тушган жойлари ўйма нақшларсиз қайтадан таъмирланади. Мадрасанинг маҳобатли эшиклари ажойиб ўймакорлик санъати билан безатилган. Бироқ бир томони анчагина қорайган (ёнғиннинг ёки атайлаб ёқилганлигининг излари)... Ҳозирда ушбу мадраса ҳовлисида ерли аҳоли томонидан шаҳар Думаси аъзоларининг сайловлари ўтказилади».

Ҳужжатларда, шунингдек ўтган асрнинг ўрталаридан то инқилобгача мадраса тўғридан-тўғри ўз вазифасини адо этганини кўрамиз.

Ўрта Осиё тарихининг чуқур билимдони, таниқли тарихчи ва археолог олим Михаил Массон Кўкалдош мадрасаси тўғрисида «У Самарқанддаги машҳур Улуғбек мадрасасидан қолишмайди, ўз услуби бўйича эса XVI асрда шайбонийлар давлати даврида сайқал топган энг яхши архитектура ёдгорликлари қаторига киради», — деган эди.

Мадраса 1868 йилги қаттиқ зилзиладан жиддий зарар кўрди. Ўша пайтда портал (кириш қисми) ва арклари қулаб тушганди. Тез орада улар қайта тикланди. Умуман, инқилобгача охирги таъмир ишлари 1910-12 йилларда амалга оширилган эди.

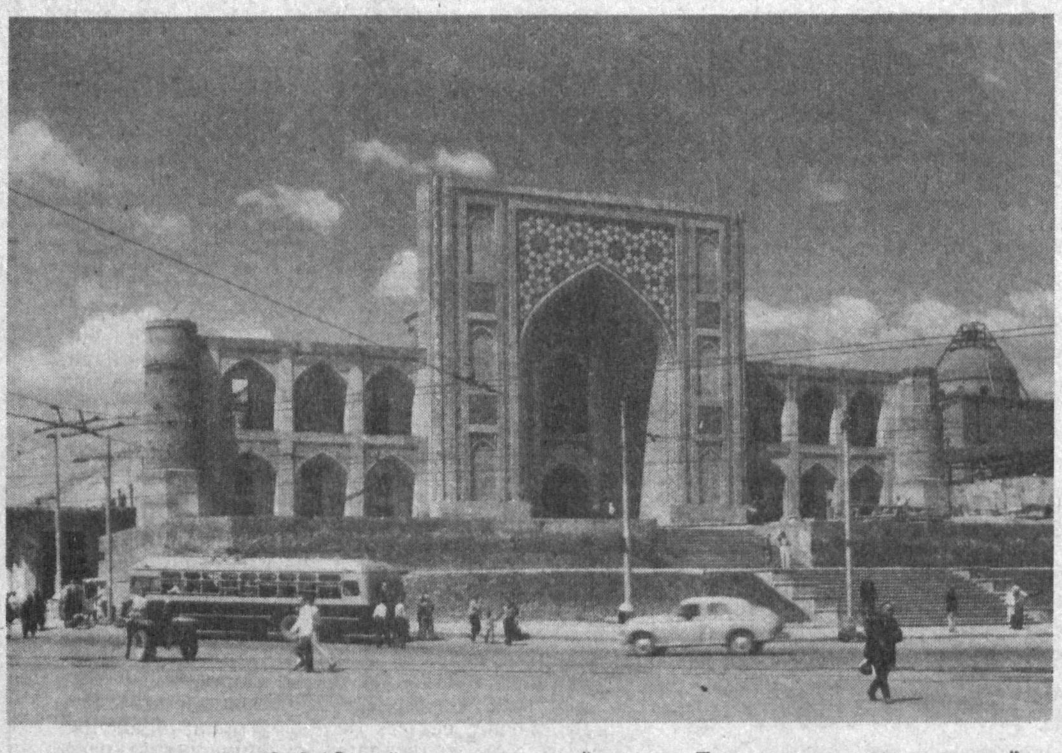

Маълумингизки Ўзбекистонда Шўро ҳокимияти ўрнатилгандан сўнг ўлкадаги бир қанча меъморий ёдгорликлар давлат тасарруфига, жумладан, Туркистон республикаси санъат, табиат, ўтмиш ёдгорликларини асраш ва музейлар фаолияти бўйича комитет қўл остига ўтганди.

1932 йилда мадраса биноси маориф хизматчилари уюшмасининг Марказий бошқаруви томонидан маданий-оқартув ишларини (кутубхоналар, политехника соҳасидаги тўгаракларни ташкил этиш) олиб бориш учун маданият уйи сифатида ижарага олинади. Бу пайтда мадраса биносининг аҳволи жуда харoблашганини 1933 йилда Кўкалдошда ўтказилган текшириш ишлари яққол кўрсатиб турибди. Таъмир ишлари эса фақат 1954—56 йилларда ҳамда Ўзбекистон Маданият вазирлигининг малака ошириш курсларининг жойлашуви сабабли 1966 йили олиб борилди.

Яқин-яқинларгача бинонинг жисмоний ҳолати Тошкентдаги махсус илмий-таъмирлаш устахонаси мутахассисларининг саъйи-ҳаракатлари ва маблағлари ҳисобига таъминлаб туриларди.

1991 йилнинг апрель ойида ниҳоят адолат тантана қилиб Кўкалдош мадрасаси дин аҳллари ихтиёрига топширилди. Тўғри, ҳозир мадрасанинг ҳамма хоналари ҳам машғулотлар ўтказиш учун тайёр эмас, бироқ бинонинг таъмир ишлари «Ал-ихлос» ширкати томонидан фаол олиб борилмоқда. «Ал-ихлос» хизматчилари ушбу бебаҳо маданий ёдгорлигимиз тарихи тўғрисида Ўзбекистон Республикаси марказий давлат архивидан маълумот олиб, мадрасанинг асл қиёфасини тиклаш ниятидалар. Мадрасани таъмирлаш ва унинг фаолияти учун зарур маблағлар фуқароларнинг фисабилилло хайриялари ҳамда бошқа мамлакатлардаги мусулмон ташкилотлари ёрдами орқали амалга оширилмоқда.

Людмила ШАРИПОВА,
Ўзбекистон Республикаси марказий давлат архиви ходимаси.

Акс садо

«ХОТИРА КУНИ УНИ ҚАЧОН ЎТКАЗГАН МАЪҚУЛ»

(«ТОШКЕНТ ОҚШОМИ», 1992 ЙИЛ 18 МАРТ)

ИХТИЁР ЎЗИМИЗДА, ЛЕКИН...

МЕН элшунос сифатида кўпдан буён зиёратгоҳларни тартибга солиш, дунёдан ўтганларнинг азиз хотирасини абадий сақлаш мавзусидаги мақолаларимда халқ билан бамаслаҳат фикрлашиб келмоқдаман. Тошкент шаҳар фуқароларга хизмат кўрсатиш бошқармасининг бошлиғи Ҳожиакбар Расуловнинг куюнчаклик билан ёзган ва кўпнинг кенгашига ҳавола этган чиқишини маъқуллайман. Ушбу мақола менинг эзгу дардларимни қайтадан тирнаб юборди.

Ҳаётий тажрибалар «Хотира куни»ни март ойининг охирги ҳафталарида давлат миқёсида ўтказиш ҳақидаги тадбир — маросим умуман мантиққа тўғри келмай қолганини кўрсатди. Эътибор этинг-а: Наврўз байрами республика бўйлаб диёр кезиб турган бир вақтда бир ҳафта ўтар-ўтмас давлат миқёсида «Хотира куни»ни ўтказиш, 1 апрелда эса жаҳон миқёсида Кулгу кунини нишонлаш «Хотира куни»га бўлган эътиборни сусайтиради. Умуман, унинг Наврўз ойида ўтказилиши мустақил республиканинг миллий урф-одатларига тўғри келмай қолди. Наврўз — бу табиатнинг, дунёнинг яшариши, инсонларнинг орзу-тилак ва ният қиладиган фасли экан, бу буюк халқ сайлини янада кенгроқ ёяйлик.

Қабристонларни обод қиламиз деб боболаримизнинг азалий одатлари — қабр устида ўт-чечаклар саловат тўкиб турсин деган ниятларига қарши биз ўша ёмғирли баҳор кезларида қабр устидаги ўт-ўланларни юлиб, қириб тозаладик. Зиёратгоҳларни обод қиламиз деб шу кунлари қабрларга бетон-арматура бостириб, мармартош қўйишларни авж олдирдик. Оқибат натижада қабристонларда ёдгорлик тошлари қўзиқориндек қайнаб кетиб, бир хунук манзарани яратиб қўйдик.

Бизлар қачонгача урф-одатларимизни бировларнинг тарозисига ўйламай солиб муқаддас она еримизнинг танобини йилдан йилга торайтирамиз? Билмадим, келажак авлодларга нима деб жавоб берамиз.

Бу даъватлар билан биз Наврўз ойларида қабристонга борманг, деяётганимиз йўқ. Ҳамманинг ихтиёри ўзида. Лекин, давлат миқёсида баҳор ойида бир алоҳида кун ажратиб, қишдан толиқиб чиққан кишиларга шодлик, яхши ният, умид бахш этиш ўрнига мажбуран маросим ўтказиш шартмикан?!

Қадимда аждодларимиз қабристонларга оммавий тарзда боришни мезон ойининг охирги — яъни Меҳржон халқ сайли байрамининг сўнгги ҳафталарида одатга киритганлар. Дарҳақиқат, инсоннинг дунёга келиши рамзий маънода баҳорни эслатса, унинг дунёдан ўтиши эса кузни эслатади. Ақли қаймоқ боболаримиз донишманд бўлишган. Улар, куз кезлари қабрларни тозалаб, нураган жойларини тиклаганлар ва қишга ҳозир этганлар.

Ҳар бир ривожланган давлатларнинг миллий мотам кунлари мавжуд. Улар ушбу маросимни давлат миқёсида ўтказиб келмоқдалар. Масалан, Мексикада кеч кузда 2 кун мотам маросимини нишонлайдилар: бир куни Миллий мотам куни, иккинчиси эса ота-оналарни хотирлаш куни.

Эндиликда мустақил Ўзбекистон Республикасининг «Миллий мотам ва Хотира куни»ни ўтказадиган ва нишонлайдиган вақт келмадимикан?

Ушбу кунни фақатгина Фитрат, Чўлпон, Қодирий, Элбек каби ёзувчилар отилгани учунгина эмас, балки қулоқларни тугатиш қурбонлари, қатағон қурбонлари, уруш қурбонлари, Афғон уруши ҳамда Фарғона, Қўқон, Ўш, Ўзган фожиалари қурбонларини ёдга олиш учун ҳам ўтказмоқ керак. Миллий мотам куни «Хотира куни»га қараганда нисбатан кенгроқ қамровдаги сиёсий тушунча. Бу — миллатнинг босиб ўтган йўли, унинг тақдири, қисмати ҳақида бир жиддий ўйлашга имкон ярадиган кун, миллатнинг эзгу ниятларини давом эттириш демакдир. Ахир мустақил республиканинг «Миллий мотам ва Хотира куни»ни аниқлаб, уни ҳар йили мунтазам ўтказишга одатлансак, мустақиллигимизнинг яна бир нишоналаридан бўлур эди. Шу ўринда биз баҳор ойида давлат миқёсида ўтказиладиган «Хотира куни»ни Меҳржон халқ сайли байрамининг сўнгги ҳафтасида (яъни октябрь ойининг сўнгги ҳафтаси) «Миллий мотам ва Хотира куни» деб эълон этилишини таклиф этамиз.

Билол АМИНОВ,
Ўзбекистон маданият ходимлари малакасини ошириш илмгоҳининг катта ўқитувчиси, тарих фанлари номзоди, элшунос.

ЧИН АРАФАДА

АВВАЛАМ бор, қабристонга ҳамма ҳам боравермайди. Кимдир вафот этган бўлса боради. «Азага борган хотин ўз дардини айтиб йиғлайди» деган мақол бор. Шунга ўхшаб қабристонда кимингиздир бўлса, албатта дарвозадан киришингиз билан ўпкангиз тўлиб йиғлаб юборасиз. Онам вафот этганлар. Онам тириклик пайтларида менга васият қилар эдилар: «Жон болам, агар мен вафот қилсам, боламчақам, уйим-жойим деб эсингдан чиқмасин. Ҳар йили улуғ айём кунларида, чин арафада менинг қабримни зиёрат қилгин. Агарда келолмасанг сендан хавотир бўлиб уйинг томонга қараб ётаман», дердилар. Мен айтмоқчиманки «Хотира куни» қачон бўлишидан қатъий назар, ҳамма мусулмон одамлар чин арафа куни ўзининг ўтган қадрдонларини зиёрат қилиш учун қабристонга борадилар, у ерни тозалаб, супуриб-сидирадилар.

Балки ўзбек мусулмонлари учун ҳар йилдаги қурбон ҳайитининг чин арафа куни у қайси ойда келишидан қатъи назар «Хотира куни» деб белгиларимиз?

Хатира ШОАБДИЕВА,
Янгиобод даҳаси, Ленинчи кўчаси, 93-уйда яшовчи.

КЎНГИЛДАГИДЕК ЎТМАДИ

МАЪЛУМКИ, ҳар бир байрам ёки бошқа маросимлар ўзининг тарихига ёки бирор йирик воқеа туфайли белгиланиши керак. Аммо «Хотира куни»ни белгилашда ҳеч қандай нарсани рўкач қилмай 1986 йилнинг март ойининг охирги ҳафтаси якшанба куни ўтказилиши ҳақида фармон чиқарилди. (Аслида халқимизнинг минг йиллар давомида қадрлаб келинган «Наврўз» байрамини ўтказмаслик мақсадида қилинган иш эди). Аммо шундан буён ўтказилиб келинаётган «Хотира куни» сира кўнгилдагидек бўлмади. Кўпинча ёғингарчилик бўлиб ўтмай ҳам қолди. Айниқса, ўтган йили 21 март куни Наврўз байрами жуда катта тантана билан ўтганлиги туфайли 1 ҳафта кейин ўтиши зарур бўлган «Хотира куни» жуда суст нишонланди. Чунки Наврўз байрами муносабати билан бир ой давомида халқимиз кўпроқ мозорларда бўлиб, ариқларни тозалаш ва гул, мевали дарахтлар экиш билан шуғулланди. Бу тадбир халқимиз қонига ўтмишдан сингиб кетган. Шу туфайли «Хотира куни»да кўпчилик қатнашмади.

«Хотира куни»ни албатта ўтказиш керак. Бунинг учун март ойида эмас, балки қабрлар устини ўт-ўланлар, янтоқлар босиб ётган вақтда, июнь, июль ёки куз ойларида ўтказган маъқул.

Ҳамидулла ЙУЛДОШЕВ,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган халқ таълими ходими, фахрий педагог.

Спорт янгиликлари

ШАХМАТ

Тошкентда аёллар ўртасида шахмат бўйича Ўзбекисон биринчилиги баҳслари давом этмоқда. 10-турда спорт усталигига номзод Лидия Малиничева (Тошкент) Ўзбекистоннинг собиқ чемпиони Инга Сафаргалиева устидан ғалаба қозонди. Ҳамшаҳримиз, спорт усталигига номзод Рена Мамедова эса ёш шахматчи Евгений Прокопенкони мағлуб этди. Ҳозирча 10 имкониятдан 8 тадан очко тўплаган Малиничева ва Мамедовалар пешқадамлар сафида боришмоқда. Тошкентлик спорт усталигига номзод Надежда Репрун эса 6,5 очко билан учинчи поғонани эгаллаб турибди. Яна учтадан беллашув ўтказилгач биринчилик якунланади.

Исак БИРБРАГЕР.

САЙДАЛИ БЎШ КЕЛМАДИ

1930 йили Ўзбекистоннинг шахмат бўйича илк биринчилигида Азмиддин Хўжаев ғолиб чиққан бўлса, орадан 61 йил ўтгач, мустақил Ўзбекистоннинг илк биринчилиги ғолиби унвони чирчиқлик Сайдали Йўлдошевга насиб этди.

Сайдали 1968 йил, 31 январь куни Чирчиқ шаҳрида таваллуд топган. Айни кунда шу шаҳардаги политехника олийгоҳининг толиби. Отаси Йўлдош Пирматов ишчи, онаси Мақсуда Нўъмонова ўқитувчи бўлиб ишлайди.

Бу йилги биринчиликда бирданига уч киши тўққизтадан очко жамғаришиб (С. Йўлдошев, А. Каликштейн, А. Блодштейн) ҳакамларни ноқулай аҳволга солиб қўйишди. Халқаро тоифадаги ҳакам Мамажон Муҳитдинов (Мамажон ака 1963 йили ўзбеклар орасидан иккинчи бўлиб ғолиб бўлган) ҳисоб-китоблар бўйича ғолиблик Сайдали Йўлдошевга насиб этганлигини эълон қилиб, унга ғолиблик нишони ва 150 сўм пул мукофотини топширди. Биринчиликда «Энг чиройли ўйин кўрсатган» А. Блодштейн (учинчи ўринни олган)га Сурхондарё вилоятидаги «Зукко» шахмат клубининг соврини топширилди.

Мирза АБДУЛЛАЕВ.

ЧИМКЕНТ САЁҲАТИДАН ҚАЙТИШДИ

ТОШКЕНТ радио техникумининг бир гуруҳ талабалари Чимкент вилоятига уюштирилган саёҳатдан қайтиб келишди. Анъанага айланган бундай тадбир тарих ўқитувчиси Салтанат Ғуломова ҳамда техникум касаба уюшмаси раиси Икромжон Саидовлар ташаббуси билан уюштирилди. Халқимиз тарихини мукаммал ўрганиш мақсадида қилинган саёҳат давомида талабалар Амир Темур томонидан қурдирилган Аҳмад Яссавий мақбарасини зиёрат қилиб, аллома ҳаёти, ижоди ва ўша давр тарихи билан танишдилар.

Ёдгор ОЛИМЖОНОВ.

«01» хабар қилади

22 мартдан 28 мартга қадар шаҳримизда 41 та ёнғин содир бўлди.

⊙ 22 март соат 22 дан 44 дақиқа ўтганида Тошкент шаҳар ўт ўчириш бошқармаси алоқа бўлимига Собир Раҳимов райони, Шумилов станциясида жойлашган 7-уйнинг 7-хонадонидаги ёнғин тўғрисида хабар келди. Ўн дақиқадан сўнг ўт ўчириш кучлари етиб келишганда ёнғин аҳоли томонидан ўчирилган бўлиб, уй жиҳозларига бир озгина зарар етган эди. Ёнғин 1946 йилда туғилган, ҳеч қаерда ишламайдиган А. В нинг маст ҳолда сигарет чекиши оқибатида содир бўлганлиги аниқланди.

⊙ 24 март куни эрталаб соат 5 дан 8 дақиқа ўтганида Ҳамза райони, Боку кўчаси, 162-шахсий уйда ёнғин содир бўлганлиги ҳақида хабар келди. Беш дақиқа ичида етиб келган ўт ўчирувчилар ёнғинни 5 дан 55 дақиқа ўтганида бартараф этишга муваффақ бўлишган. Ёнғин оқибатида уйнинг 200 квадрат метр томи, 80 метр шифти ва ҳаммомнинг 20 квадрат метр томи ёниб кетган. Ҳаммомдаги газда ёқиладиган печканинг ёнғиндан сақланиш қонун-қоидаларига хилоф равишда ишлатилганлиги ушбу хонадонга шунчалик бахтсизликлар олиб келган.

Ёнғин шунингдек, қўшни 138-уйнинг иморатига ҳам зарар етказган. Ёнғин жараёнида 138-уйнинг эгаси, пенсионер Демьяненко тан куйиш жароҳатларини олиб касалхонага тушган.

⊙ Шу куни кечки пайт далолатнома тузиш учун ўт ўчириш қисми ходимлари Чилонзор, 6-даҳа, 18-уй, 6-хонадонга чиқишган. Хонадондаги портлаш натижасида 1958 йилда туғилган, маст ҳолда бўлган Юрий Эн тан жароҳатлари олиб касалхонага тушган. Уй-рўзғор буюмлари ҳам шикастланган. Портлаш туфайли ёнғин содир бўлмаган. Ҳозир портлаш сабабини аниқлаш учун мутахассислар ишламоқда.

Тошкент шаҳар ўт ўчириш бошқармасининг давлат ёнғиндан сақлаш назорати бўлими.

ЭЪЛОН ВА БИЛДИРУВЛАР

Тошкент автомобиль транспорти ва йўллари олий билимгоҳи (ТАДИ)

БИЛДИРАДИ

9-синфни «аъло» ва «яхши» баҳоларга битирган, Тошкент шаҳрида яшовчи йигит ва қизлар математика ва физикани чуқур ўрганиш тажрибавий синфларига қабул қилинади.

Дарслар ўзбек ва рус тилларида олиб борилади. Бу синфларнинг битириш имтиҳонларини «аъло» ва «яхши» баҳоларга топширган ўқувчилар автомобиль транспорти ва йўл хўжалиги муҳандислари тайёрловчи ТАЙОБ куллиётларига кириш имтиҳонларини топширмаслик имтиёзидан фойдаланиб, қабул қилиш танловида қатнашадилар.

Ҳужжатлар Тошкент шаҳар, Пролетар кўчаси, 20-уй, 461-хонада қабул қилинади. (16 июндан 30 июнгача).

23-ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ
қуйидаги ихтисослар бўйича

ЎҚИШГА ТАКЛИФ ҚИЛАДИ

3-класс трамвай вагонлари ҳайдовчиси (ўқиш муддати — 5 ой);

3-класс троллейбус машиналари ҳайдовчиси (ўқиш муддати — 6 ой);

трамвай вагонлари ва троллейбусларнинг ҳаракатдаги состав электр ускуналарини таъмирловчи электрчи-чилангар (ўқиш муддати — 6 ой);

Совет Армияси сафларидан заҳирага бўшатилган шахслар, шунингдек, 20 ва ундан катта ёшдаги қизлар қабул қилинадилар.

Ўқишга қабул қилинганларга ойига 379 сўм миқдорида стипендия, йўловчиларни ташиш машиналарида ва трамвай вагонларида малака синовини ўташ пайтида ўқувчиларга стипендия ва 3-класс ҳайдовчиси маошининг 90 фоизи берилади, бу эса ойига 579—708 сўм демакдир.

Бошқа шаҳардан келганларга ётоқхонадан жой берилади ва улар шаҳарга қайд қилинадилар ҳамда Тошкент шаҳридаги трамвай ва троллейбусларда бепул юриш ҳуқуқидан фойдаланадилар.

Машғулотлар — ҳар ойнинг 5, 10, 15, 20, 25 кунларида бошланади.

Билим юрти қошида «В» тоифасидаги автотранспорт воситаларининг ҳайдовчиларини тайёрлаш курслари ишлаб турибди.

Ўқиш муддати — 3,5 ой. Машғулотлар ўқув гуруҳларининг тўлишига қараб бошланади.

Маълумотлар олиш учун қуйидаги манзилга мурожаат қилинсин: Қуйбишев райони, Темур Малик кўчаси, 3 «а» уй (17 «э», 83, 112-автобуслар; 6, 22, 13-трамвайлар; 9, 18-троллейбусларнинг «Красновосточное» депоси» бекати),

ТЕЛЕФОН: 63-38-93.

ЙЎЛОВЧИЛАР ДИҚҚАТИГА!

Иссиқлик қувурининг қайта ётқизилиши ва Шерозий кўчаси бўйлаб автотранспорт ҳаракатининг ёпилиши муносабати билан

8 апрелдан 29 апрелгача

27-автобус йўналиши ҳаракати Кўкча дарвозасидан бошланиб Х. Икромов кўчаси бўйлаб бир йўналишда ташкил этилади ва у ёғига ўз йўлида давом этади.

Маълумотлар олиш учун телефонлар: 34-82-89, 42-38-70, 42-38-73.

Тошкент шаҳар барча турдаги йўловчилар транспорти ишини мувофиқлаштириш ва ривожлантириш бошқармаси.

Ўзбекистон Республикаси Алоқа вазирлиги
ТОШКЕНТ ЭЛЕКТРОТЕХНИКА АЛОҚА ОЛИЙ БИЛИМГОҲИ
бўш лавозимларга
ТАНЛОВ

ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

профессор: автомат электр алоқа, олий математика (0,5 ўрин).

Танлов муддати — эълон чиққан кундан бошлаб бир ой.

Ҳужжатлар қуйидаги манзилга юборилсин: 700084, Тошкент шаҳри, Энгельс кўчаси, 108-уй.

«Ташгортрикотажбит» ишлаб чиқариш бирлашмаси

8—10 синф маълумотидаги ёшларни тикувчи ва тўқувчи касбига ўргатиш учун, шунингдек, малакали тикувчи ва тўқувчиларни

ИШГА ТАКЛИФ ҚИЛАДИ

Қуйидаги манзилга мурожаат қилинсин: Тошкент шаҳри, Сирғали райони, Йўлдош даҳаси, 4-мавзе, 47-уй—«Трикотаж ательеси» (боғ қаршисида).

«ТАШГОРТРИКОТАЖБИТ» ИШЛАБ ЧИҚАРИШ БИРЛАШМАСИ.

«Союзреклама» акционерлик жамиятининг «Сарбон» Ўзбекистон реклама агентлиги.

ТЕАТР

АЛИШЕР НАВОИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТРИДА — **8/VI да Раймонда, 9/IV да Масхарабозлар, 10/IV да Оққуш кўли, 11/IV да Севилья сартароши.**

ҲАМЗА НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — **8/IV да Хотинлар гапидан чиққан ҳангома, 9/IV да Жар, 10/IV да А. Қодирийнинг Ўтган кунлари (16.00 да), 11/IV да Жонимни ол, жонгинам.**

МУҚИМИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ МУСИҚАЛИ ТЕАТРИДА — **8/IV да Давлат болалари, 9/IV да Менинг оппоқ кабутарларим, 10/IV да Анқовлар чайқови, 11/IV да Катта концерт.**

КИНО

9, 10 АПРЕЛДА

Алишер Навоий номидаги «Санъат саройи» — «АБДУЛЛАЖОН» (11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, «Ўзбекфильм»), «СОДИҚ ХИЗМАТКОР» (11.00, 13.00, 16.00, 19.00, кичик зал).

Фурқат — «ҚОРА МУШТ» (11.00, 13.00, 15.00), «ЁШ ЕКАТЕРИНА» (17.00, 20.00).

Тошсовет — «МУҲАББАТ ЙЎЛИДА ҚУРБОН» (11.00, 13.30, 16.00, 18.30, 21.00).

Москва — «УЧ МУШКЕТЕРНИНГ ҚАЙТИШИ» (тоқ соатларда ва 20.40).

Дўстлик — «МУҲАББАТ ЙЎЛИДА ҚУРБОН» (11.00, 12.00, 14.00, 15.00, 17.00, 18.00, 20.00, 20.40).

Шарқ — «ОЛИЙ ТАБАҚА» (тоқ соатларда).

Муҳаррир Эркин ЭРНАЗАРОВ.

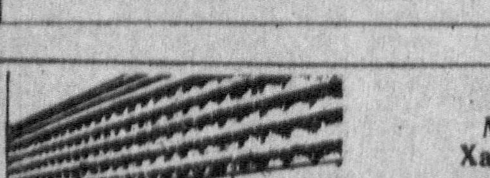

МУАССИСЛАР: Халқ депутатлари Тошкент шаҳар Кенгаши ва «Тошкент оқшоми» журналистларининг жамоаси

Тошкент оқшоми

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000. ГСП, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32-уй.

Шанба ва якшанбадан ташқари ҳар куни ўзбек тилида чиқади.

ТЕЛЕФОНЛАР: қабулхона — 32-53-76, хатлар — 33-29-70, 32-53-79; эълон ва тижорат хабарларини жойлаштириш масалалари бўйича — 33-81-42, 32-55-34, 33-56-67.

Эълонлар ва тижорат хабарлари аниқ ва тўғрилиги учун жавобгарлик уларни берган ташкилот ва шахслар зиммасидадир.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концерни. 700000, ГСП, Тошкент, «Правда» рўзномаси кўчаси, 41.

⊙ 54.624 нусхада чоп этилади. ⊙ Нашр кўрсаткичи 64690 ⊙ Буюртма № Г—76 ⊙ Босмага берилди: 11.00 Босмага бериш вақти 11:30; ⊙ 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10;